

De peuter-estafette

**Overdracht- en volginstrument in
het kader van de doorgaande
ontwikkelingslijn van peuter naar kleuter**

JSO
Januari 2007

Colofon

Uitgave van: JSO, expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding

Eindredactie: Marja van Dijk

Uitgave: Januari 2007
JSO
Nieuwe Gouwe Westzijde 2a
2801 AN Gouda
Telefoon 0182-547888
E: info@jso.nl
W: www.jso.nl

expertise
entrum voor
jeugdsamen
levingen
opvoeding

provincie **HOLLAND**
ZUID

Deze brochure bedraagt € 18,50 en is te bestellen bij JSO met bestelnummer 38.
U kunt deze brochure telefonisch bestellen op 0182-547 888 of mailen naar secretariaat@jso.nl

Voorwoord

Voor u ligt de vernieuwde brochure “De peuter-estafette”.

Het overdrachtsinstrument “De peuter-estafette” is in 2002¹ ontwikkeld en inmiddels in meer dan 80 peuterspeelzalen in gebruik. Op verzoek van verschillende gebruikers is de het overdrachtinstrument ‘De peuter-estafette’ vernieuwd en uitgebreid met een aantal nieuwe instrumenten.

Peuterspeelzalen gaven aan behoefte te hebben aan een instrument waarmee ze de peuters meerdere keren kunnen observeren.

Ook bleek er vraag naar een uitgebreidere observatielijst om peuters die opvallen te kunnen observeren. JSO heeft deze vragen opgepakt en samen met het werkveld een aantal aanvullende instrumenten op de peuter-estafette ontwikkeld.

Vier peuterspeelzalen waren bereid om de bestaande peuter-estafette te evalueren en de nieuwe instrumenten te testen in hun praktijk. Hun enthousiaste inzet en de kritische en bruikbare feedback heeft veel bijgedragen aan deze vernieuwde uitgave.

Met dank aan Stichting Push in Hellevoetsluis, Stichting peuterspeelzaal de Lier in De Lier, peuterspeelzaal De Hummelhof in Wateringen en stichting peuterspeelzalen Bodegraven 't Peuterplein in Bodegraven

Wij hopen dat deze vernieuwde brochure weer met evenveel enthousiasme wordt gebruikt als de eerdere versie.

Overal waar in deze brochure zij en leidster staat, kan uiteraard ook hij en leider worden gelezen. Wanneer gesproken wordt over ouder(s) worden de wettelijke vertegenwoordigers van het kind bedoeld.

Marja van Dijk
JSO

¹ Ontwikkeld door Julia Lorenz en Karin Vroonhof met medewerking van peuterspeelzaal de Peuterhoek in Bleiswijk en peuterspeelzaal de Ringkantertjes in Nieuwveen.

Inhoudsopgave

Inleiding		1
Hoofdstuk 1A	Kennismaking met overdracht naar de basisschool	3
1.	Achtergronden van overdracht naar de basisschool	3
2.	Discussie rond overdrachtsinstrumenten	5
3.	Overwegingen bij overdrachtsinstrumenten	6
Hoofdstuk 1B	Handleiding bij de peuter-estafette	8
1.	Achtergrondinformatie over de peuter-estafette	8
1.1	Functies van de peuter-estafette	
1.2	Uitgangspunten	8
1.3	Inhoud van de peuter-estafette	9
2.	Gebruik van de peuter-estafette	10
2.1	Informatie vooraf	10
2.2	Richtlijnen voor het invullen	13
2.3	Evaluatie van de peuter-estafette	19
Bijlagen bij Hoofdstuk 1		
1.	De peuter-estafette	20
2.	Voorbeeld protocol peuterspeelzaal/kinderdagverblijf - basisschool	26
3.	Voorbeeld informatiebrief voor ouder(s)	30
4.	Voorbeeld informatiebrief voor basisscholen	32
5.	Voorbeeldformulieren om de peuter-estafette te evalueren	35
6.	Voorbeeld van een evaluatiebijeenkomst	38
7.	Vragen over het invullen van de peuter-estafette	40
Hoofdstuk 2	Drie aanvullende instrumenten	
1.	Een stappenplan bij signalering	44
2.	De peuter-estafette als volgsysteem	44
3.	De peuter estafette plus als extra observatie-instrument	44
Bijlagen hoofdstuk 2		
1.	Stappenplan bij signaleren	45
2.	Peuter-estafette volgsysteem	52
3.	Peuter-estafette plus	58
4.	Lijst met ontwikkelingskenmerken van peuters van 2- 4 jaar	64
5.	Training observeren van peuters en communiceren met ouder(s)	66
6.	Bronnen	68
7.	Literatuur/websites	70

Inleiding

Het jonge kind staat volop in de belangstelling. Iedereen is het erover eens dat de eerste levensjaren heel belangrijk zijn voor de ontwikkeling van een kind. De toenemende aandacht voor de voor- en voerschoolse periode heeft grote gevolgen voor peuterspeelzalen en andere voerschoolse voorzieningen. Van 'beroepsopvoeders' wordt verwacht dat zij een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van jonge kinderen.

Doorgaande ontwikkelingslijn

De overgang van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar de basisschool is een belangrijke stap in de ontwikkeling van een kind. Om deze overgang zo soepel mogelijk te laten verlopen, is er veel aandacht voor een 'sluitende aanpak' voor 0- tot 6-jarige kinderen en een 'doorgaande ontwikkelingslijn'. Een mogelijkheid om de doorgaande lijn vorm te geven, is het gebruik van een overdrachtsinstrument.

De peuter-estafette

In 2002 heeft JSO verschillende overdrachtsinstrumenten uit het hele land naast elkaar gelegd en op basis daarvan de peuter-estafette ontwikkeld. Inmiddels wordt het overdrachtsinstrument door veel organisaties gebruikt. Een aantal peuterspeelzalen heeft nog eens kritisch naar de peuter-estafette gekeken en op basis van hun opmerkingen zijn een aantal wijzigingen aangebracht.

Aanvullende instrumenten

Nieuw in deze brochure is een aantal aanvullende instrumenten. Deze instrumenten kunnen in samenhang met of los van de peuter-estafette worden gebruikt. Zij zijn ontwikkeld op basis van verschillende vragen uit het werkveld.

Opzet van de brochure

Deze brochure bestaat uit twee hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk bevat de vernieuwde peuter-estafette aangevuld met een hoofdstuk over evalueren. Het tweede hoofdstuk bevat een aantal nieuwe instrumenten.

In hoofdstuk 1 A vindt u algemene informatie over overdracht naar de basisschool. Dit is informatie over de achtergronden van overdracht, de discussie rond overdrachtsinstrumenten.

In hoofdstuk 1 B vindt u de handleiding bij de peuter-estafette, hierin staan de functies en de uitgangspunten die bij het ontwikkelen van het instrument een rol hebben gespeeld. Daarnaast krijgt u concrete informatie en richtlijnen voor het gebruik van de peuter-estafette.

Hoofdstuk 2 bevat een aantal nieuwe instrumenten. Ten eerste een stappenplan als handvat bij het signaleren van opvallend gedrag of achterstand in de ontwikkeling van peuters. Ten tweede een instrument waarmee de peuter op drie verschillende momenten gevolgd kan worden en tot slot een observatieformulier om een peuter die opvalt nader te kunnen observeren.

Overzicht van de instrumenten

Functie	Naam instrument	Waar te vinden
Overdracht naar de basisschool	Overdrachtsinstrument "De peuter-estafette"	Hoofdstuk 1, bijlage 1
Zorgvuldig signaleren	Stappenplan als hulpmiddel bij het signaleren van opvallend gedrag	Hoofdstuk 2, bijlage 1
Peuters meerdere keren observeren	Peuter-estafette - volgsysteem ⁱ	Hoofdstuk 2, bijlage 2
Peuters uitgebreid observeren	Peuter-estafette-plus	Hoofdstuk 2, bijlage 3

¹ peuter-estafette volgsysteem kan ook gebruikt worden als overdracht naar de basisschool.

Hoofdstuk 1 A Kennismaking met overdracht naar de basisschool

1. Achtergronden van overdracht naar de basisschool

Overdrachtsinstrumenten

Een overdrachtsinstrument is een middel waarmee de peuterleidster haar indruk over de ontwikkeling van een vierjarig kind doorgeeft aan de toekomstige leerkracht.

Enige tijd voor de vierde verjaardag of als de peuter gaat verhuizen, vult de leidster het overdrachtsinstrument in en bespreekt haar bevindingen met de ouder(s). Met het oog op privacy wordt het instrument alleen aan de leerkracht doorgegeven als de ouder(s) schriftelijk toestemming geven. Een andere mogelijkheid is dat de ouder(s) het overdrachtsinstrument meekrijgen en zelf op school kunnen afgeven.

Soms maakt een overdrachtsformulier deel uit van een observatiesysteem waarmee de ontwikkeling van een kind over een langere periode wordt gevolgd.

Samenhangend beleid voor 0-6 jarigen

In de leeftijd van 0 tot 6 jaar maken kinderen in relatief korte tijd grote sprongen in hun ontwikkeling door. Een belangrijk moment in de ontwikkeling van een kind is de overgang van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar de basisschool. Voor een kind verloopt de stap van de voorschoolse naar de vroegschoolse periode soepeler als de betrokken voorzieningen met elkaar samenwerken. Samenwerking schept een 'doorgaande pedagogische ontwikkelingslijn'. Overdrachtsinstrumenten zijn een manier om die doorgaande lijn vorm te geven.

Er is de laatste tijd veel aandacht voor een samenhangend beleid voor 0- tot 6-jarigen. De overheid heeft erkend dat de basis voor een goede sociale, cognitieve en lichamelijke ontwikkeling op jonge leeftijd wordt gelegd.

De overheden willen onder andere bereiken dat alle voorzieningen waar een kind in de leeftijd van 0 tot 6 jaar mee te maken krijgt naadloos op elkaar aansluiten. De nadruk wordt vooral gelegd op het schakelmoment rond de vierde verjaardag, dus de overgang van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar het basisonderwijs. Het scheppen van een doorgaande ontwikkelingslijn voor 0- tot 6-jarigen is een onderdeel van het lokale jeugdbeleid en valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Initiatief vanuit het werkveld

Niet alleen de overheid houdt zich bezig met de sluitende aanpak voor 0- tot 6-jarigen. Uit het visiedocument 'Peuterspeelzaalwerk in de 21^e eeuw' (MO Groep, voorheen VOG, 2001) blijkt dat organisaties voor peuterspeelzaalwerk 'het vormgeven van een doorgaande ontwikkelingslijn van kinderen tot hun kerntaak rekenen. Een peuterspeelzaal is een schakel in de ontwikkelketen van kinderen en daarmee een essentiële partner in de uitvoering van het lokaal jeugdbeleid. Een peuterspeelzaal kan niet meer een naar binnen gekeerde organisatie zijn. Dit geldt in het bijzonder voor het realiseren van de sluitende aanpak voor 0- tot 6-jarige kinderen: dat vraagt om samenwerking met andere voorzieningen, om afstemming en overleg. Voor het creëren van optimale ontwikkelingskansen is het van belang dat de overgang van de peuterspeelzaal naar de basisschool goed verloopt.' Concreet betekent dit dat de peuterspeelzaal gegevens over de ontwikkeling van een kind overdraagt aan het basisonderwijs.

Verder komt in het visiedocument van de MO Groep naar voren dat een peuterspeelzaal ook een signalerende functie heeft: een kerntaak van het peuterspeelzaalwerk is 'ieder kind op een systematische, methodische wijze te volgen in zijn/haar ontwikkeling en welbevinden. En, indien daarvoor aanleiding is, zorg te dragen voor een gerichte signalering'.

Het werken met een overdrachtsinstrument is een geschikte manier om gericht naar kinderen te kijken en mogelijke aandachtspunten te signaleren. De term signaleren heeft voor velen een negatieve bijmaak omdat men snel denkt aan kinderen 'scoren' en 'etiketten plakken'. Soms staat het volgen van jonge kinderen inderdaad in het teken van 'problemen en achterstanden opsporen'. Dit komt doordat de aandacht voor de voorschoolse periode nauw samenhangt met het bestrijden van ontwikkelingsachterstanden. De laatste jaren is er gelukkig steeds meer aandacht voor het welbevinden en plezier van het kind. Leidsters zien het volgen van kinderen als een manier om kinderen goed te leren kennen en om hun behoeften en interesses te ontdekken. Kijken naar kinderen maakt de ontwikkeling van kinderen bespreekbaar, met elkaar en met de ouder(s).

2. Discussie rond overdrachtsinstrumenten

Weerstand

Terwijl observatiesystemen over het algemeen als zinvol worden ervaren, zijn de meningen over overdrachtsinstrumenten verdeeld. Sommigen vinden dat een overdrachtsinstrument een momentopname is en dat kinderen een etiket krijgen opgeplakt. De leerkracht zou niet meer onbevangen naar het kind kijken wat negatieve gevolgen voor de schoolloopbaan zou kunnen hebben. De ontwikkeling van kinderen verloopt immers sprongsgewijs en een kind kan zich in een andere situatie weer heel anders ontwikkelen.

Deze kritiek kan terecht zijn. Sommige overdrachtsinstrumenten zijn zo opgebouwd dat de leidster bij het kind verschillende toetsen moet afnemen. Denk bijvoorbeeld aan opdrachten als 'hinkel eens' of 'bouw eens een toren'. Heeft het kind geen goede dag, dan 'scoort' het slecht en behoort vervolgens tot de risicogroep. In dat geval zou de leerkracht inderdaad een verkeerde indruk van het kind krijgen. Een oplossing voor deze kritiek is om een overdrachtsinstrument zo te formuleren en in te vullen dat het geen momentopname weergeeft.

Positief

Het invullen van een overdrachtsinstrument kost tijd, maar het levert iets op. Voorstanders van overdracht geven aan dat de ontwikkeling van jonge kinderen in een doorgaande lijn gevolgd kan worden. Wanneer een kind problemen heeft in zijn ontwikkeling, krijgt het sneller de nodige hulp. Er gaat geen kostbare tijd verloren doordat de leerkracht op de hoogte is van bepaalde aandachtspunten.

Ook als de ontwikkeling voorspoedig verloopt, kan het een voordeel zijn om al iets te weten over het kind. De leerkracht leert een kind sneller kennen omdat zij/hij bijvoorbeeld al weet wat het kind leuk vindt en wat het kan.

De overdracht van kindgegevens bevordert het contact en overleg tussen leidsters en leerkrachten. Hierdoor verloopt de overgang van de voorschoolse naar de vroegschoolse periode voor kinderen en ouder(s) soepeler.

Het gebruik van een overdrachtsinstrument is voor leidsters een duidelijk handvat voor meer gericht handelen. Het helpt leidsters gestructureerder naar kinderen te kijken en het pedagogisch handelen af te stemmen op de behoeften van de kinderen.

Verder is het overdrachtsinstrument een goed hulpmiddel voor gesprekken met ouder(s) en voor kindbesprekingen in het team.

Het doorgeven van relevante informatie geeft leidsters het gevoel dat zij zorgvuldig met de kinderen omgaan. Sommige leidsters geven aan dat zij hierdoor (nog) meer waardering van leerkrachten krijgen. In die zin is het overdrachtsinstrument voor peuterspeelzalen een middel om zich te profileren en om duidelijk te maken waar het peuterspeelzaalwerk voor staat.

3. Overwegingen bij overdrachtsinstrumenten

Bij het ontwikkelen van een overdrachtsinstrument is het noodzakelijk om bepaalde keuzes te maken. Welke informatie over een kind wilt u doorgeven aan de basisschool? Hoe krijgt u deze informatie? Op welke manier legt u die informatie vast? En hoe komt het overdrachtsinstrument terecht bij de basisschool?

Om een antwoord te vinden op deze vragen heeft JSO verschillende observatie- en overdrachtsinstrumenten geraadpleegd (zie bronnen). Geen enkel instrument is hetzelfde, ieder instrument levert andere antwoorden op, en soms ook nieuwe vragen.

Hieronder vindt u drie belangrijke overwegingen die bij het thema overdracht komen kijken en een greep uit de verschillende keuzemogelijkheden.

Welke ontwikkelingsgebieden komen aan bod?

Ontwikkelingsgebieden, die in de meeste overdrachtsinstrumenten aan bod komen.

- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Speel- en leergedrag
- Taalontwikkeling
- Motoriek
- Redzaamheid

Daarnaast gaan sommige overdrachtsinstrumenten ook in op

- Cognitieve ontwikkeling
- Ouder(s) / thuissituatie
- Lichamelijke verzorging
- Gezondheid
- Deelname aan extra voorzieningen

Op welke manier wordt de ontwikkeling van kinderen beschreven?

Er zijn verschillende manieren om uitspraken te doen over de ontwikkeling van een kind.

- Door middel van één uitspraak/stelling en een schaal van drie.
Een voorbeeld:
Het kind doet graag mee met liedjes en spelletjes in de kring.
Mogelijke '3er schalen':
 - ⇒ *ja / enigszins / nee*
 - ⇒ *goed / twijfelachtig / zwak*
 - ⇒ *3 – 2 – 1 (het gewenste gedrag is in sterke / voldoende / onvoldoende mate aanwezig)*
 - ⇒ *Herken ik: heel duidelijk / soms wel - soms niet / (nog) niet*
 - ⇒ *Kan zelfstandig / kan met hulp / begint zich te ontwikkelen*
- Door middel van bepaalde ontwikkelingsaspecten of eigenschappen en een schaal van vijf.
Een voorbeeld:
 - ⇒ *onzeker 1 2 3 4 5 zelfverzekerd*
- Keuze uit 3 waarnemingen (uitspraken)
Een voorbeeld:
 - 0 *Het kind heeft veel vertrouwen in eigen kunnen.*
 - 0 *Het kind heeft soms wel/soms geen vertrouwen in eigen kunnen.*
 - 0 *Het kind heeft erg weinig zelfvertrouwen. Het kind is bijvoorbeeld sterk afhankelijk van de hulp van anderen.*

- Aankruisen van bereikte 'mijlpalen' in de ontwikkeling van het kind.
- Zelf geformuleerde antwoorden: de leidster schrijft een verslagje over de ontwikkeling van het kind aan de hand van een aantal trefwoorden (bijv. algemene indruk, bewegen, taal en spraak).

De manier waarop de ontwikkeling van kinderen wordt beschreven, zegt veel over de pedagogische visie. Een voorbeeld: de uitspraak *het gewenste gedrag is in onvoldoende mate aanwezig* veronderstelt dat een kind zich volgens bepaalde normen hoort te ontwikkelen en dat het slecht/onvoldoende is als een kind niet aan die normen voldoet.

Een ander voorbeeld is de '3er schaal' *begint zich te ontwikkelen / kan met hulp / kan zelfstandig*. Hierachter staat de visie dat de ontwikkeling van kinderen geleidelijk verloopt en dat elk kind zich op zijn eigen manier ontwikkelt.

In het eerste voorbeeld wordt de ontwikkeling van het kind *beoordeeld* in de zin van voldoende of onvoldoende, in het tweede voorbeeld wordt de ontwikkeling *beschreven*.

Hoe vindt de overdracht naar de basisschool plaats?

In principe zijn er twee mogelijkheden, namelijk overdracht via de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf of via de ouder(s).

- De peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf stuurt het formulier naar de basisschool, met schriftelijke toestemming van de ouder(s). In sommige gevallen verstuurt de basisschool een schriftelijke ontvangstbevestiging.
- De peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf geeft het formulier (in tweevoud) mee aan de ouder(s) en deze kunnen zelf beslissen of zij het formulier aan de basisschool willen geven. Scholen kunnen bijvoorbeeld tijdens het intakegesprek naar het overdrachtsformulier vragen.

Hoofdstuk 1 B Handleiding bij de peuter-estafette

1. Achtergrondinformatie over de peuter-estafette

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke functies de peuter-estafette heeft, welke uitgangspunten bij het ontwikkelen een rol hebben gespeeld en uit welke onderdelen het instrument bestaat.

De peuter-estafette

Wat hebben peuters met een estafette te maken? Het succes van een estafette staat of valt met een soepele overdracht. Een estafette kan alleen slagen wanneer alle partijen samenwerken en goed op elkaar afgestemd zijn. Hetzelfde geldt voor de overgang van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar de basisschool. Een goede overdracht en samenwerking vergemakkelijkt voor een peuter de overgang van de voerschoolse naar de vroegschoolse periode.

1.1 Functies van de peuter-estafette

De peuter-estafette kan verschillende functies vervullen.

- Het instrument helpt leidsters om gericht naar peuters te kijken en hun totale ontwikkeling in beeld te brengen.
- Het is een instrument waarmee leidsters op een systematische manier hun beeld van de ontwikkeling van een peuter kunnen beschrijven, bespreken en overdragen aan de ouder(s) en de toekomstige basisschool.
- De peuter-estafette levert een bijdrage aan de doorgaande ontwikkelingslijn van kinderen: door een goede overdracht kan de overgang van de voerschoolse naar de vroegschoolse periode voor de peuter worden versoepeld.
- De peuter-estafette heeft een signalerende functie: leidsters kunnen nagaan of er bij een peuter bepaalde ontwikkelingsaspecten zijn die extra aandacht behoeven. Door de overdracht van mogelijke aandachtspunten aan de toekomstige leerkracht gaat er geen kostbare tijd verloren.
- Het gebruik van de peuter-estafette bevordert en vergemakkelijkt het overleg tussen peuterleidsters onderling en tussen leidsters en leerkrachten. Het bespreken van de peuter-estafette kan het inzicht in elkaars uitgangspunten en werkwijze vergroten.
- De peuter-estafette biedt een handvat voor gesprekken met ouder(s).

1.2 Uitgangspunten

JSO heeft de peuter-estafette ontwikkeld op basis van de volgende uitgangspunten.

- De peuter-estafette geeft een indruk van de totale ontwikkeling van het kind vlak voor de overgang naar de basisschool. Het is geen kindvolgsysteem.
- De peuter-estafette is positief geformuleerd. De ontwikkeling van het kind wordt beschreven, en niet beoordeeld in de zin van goed of slecht.
- De peuter-estafette kan worden ingevuld op basis van observaties tijdens de gewone activiteiten, en niet door het afnemen van toetsen.
- Bij de peuter-estafette hoort een duidelijke handleiding zodat misverstanden bij het invullen zoveel mogelijk worden voorkomen.
- De peuter-estafette is snel (± 15 minuten) in te vullen.
- De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de overdracht ligt bij de ouder(s). Ouder(s) mogen zelf beslissen of zij de peuter-estafette aan de basisschool doorgeven.

1.3 Inhoud van de peuter-estafette

De peuter-estafette bestaat uit drie onderdelen, namelijk:

- achtergrondgegevens;
- ontwikkelingsbeeld;
- aanvulling van de ouder(s).

Achtergrondgegevens

In de achtergrondgegevens staat informatie over de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf en de leidster die de peuter-estafette heeft ingevuld, gegevens van het kind en zijn gezin en informatie over de plaatsing van het kind.

Ontwikkelingsbeeld

Om een goede indruk van het welbevinden van een kind te krijgen, is informatie over verschillende ontwikkelingsgebieden nodig. In de peuter-estafette staan vijf ontwikkelingsgebieden beschreven die belangrijk zijn voor de ontwikkeling:

- sociaal-emotionele ontwikkeling;
- motoriek;
- speel- en leergedrag;
- taalontwikkeling (Nederlandse taal);
- (fysieke) redzaamheid.

Elk ontwikkelingsgebied is weer onderverdeeld in verschillende ontwikkelingsaspecten. Zo bestaat bijvoorbeeld de sociaal-emotionele ontwikkeling uit het wennen, het welbevinden, sociaal gedrag, aandacht vragen, omgaan met regels, zelfstandigheid en weerbaarheid.

Bij de peuter-estafette gaat het vooral om het welbevinden van het kind. Voelt het kind zich prettig in de groep? Zit het lekker in zijn vel? Wat vindt het kind leuk? De nadruk wordt daarom gelegd op de sociaal-emotionele ontwikkeling en het speel- en leergedrag.

Aanvulling van de ouder(s)

Op de laatste bladzijde is er ruimte voor mogelijke aanvullingen van de ouder(s) met betrekking tot het gedrag van het kind thuis. U kunt dit gedeelte invullen tijdens de bespreking van de peuter-estafette of u laat de ouder(s) zelf hun opmerkingen opschrijven.

Er zijn overdrachtsinstrumenten waarin geen aandacht wordt besteed aan het commentaar van de ouder(s). JSO vindt dat de ouder(s) recht hebben op een eigen inbreng. Het is immers hun kind. Als de ouder(s) bij het invullen van het overdrachtsinstrument worden betrokken, is de kans groter dat zij het aan de basisschool willen doorgeven. Daarnaast kan het voor de leerkracht interessant zijn om te weten of het kind zich thuis anders gedraagt dan op de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf.

2. Gebruik van de peuter-estafette

Dit hoofdstuk bevat concrete informatie voor degenen die de peuter-estafette willen gaan gebruiken. Onder het kopje informatie vooraf wordt beschreven wat u moet weten voordat u aan de slag gaat. Vervolgens vindt u een aantal tips en richtlijnen die u kunt gebruiken tijdens het invullen van de peuter-estafette.

2.1 Informatie vooraf

Wanneer vult u de peuter-estafette in?

De peuter-estafette wordt in principe één keer ingevuld, vlak voor de overgang naar de basisschool (bijv. één maand voor vertrek) of als de peuter gaat verhuizen. Het is handig om niet te lang met het invullen te wachten zodat u nog voldoende tijd heeft om de peuter-estafette voor vertrek van het kind met de ouder(s) te bespreken.

Vult u voor alle kinderen een peuter-estafette in of alleen voor de 'probleemkinderen'?

Het invullen van de peuter-estafette kost tijd. Leidsters zouden daarom ervoor kunnen kiezen om de peuter-estafette alleen voor die kinderen in te vullen die opvallend gedrag vertonen. Toch is het aan te bevelen om voor alle kinderen een peuter-estafette in te vullen. Wanneer u dit alleen voor 'probleemkinderen' doet, worden zij in een uitzonderingssituatie geplaatst. De peuter-estafette kan een negatieve betekenis krijgen: 'als een kind zo'n peuter-estafette meekrijgt, is er iets aan de hand'. Dit zou voor sommige ouder(s) reden kunnen zijn om de peuter-estafette niet door te geven aan de basisschool.

De peuter-estafette is niet bedoeld als een middel om probleemgedrag op te sporen. Met de peuter-estafette kunt u als leidster een beeld schetsen van de gehele ontwikkeling van het kind. Het gaat dus niet alleen om de overdracht van opvallend, zorgwekkend gedrag, het is juist ook zinvol en leuk om te beschrijven wat het kind kan en leuk vindt.

Hoe vult u de peuter-estafette in?

De peuter-estafette is geen 'scorelijst'. U vult de peuter-estafette in op basis van het beeld dat u van het kind heeft gekregen. De peuter-estafette is zo samengesteld dat u de kinderen niet apart hoeft te nemen (te toetsen). Het is de bedoeling dat u uw indruk van het kind in verschillende situaties beschrijft. Hierbij kunt u denken aan de volgende situaties: het brengen en halen, het vrije spel, kringactiviteiten, creatieve activiteiten en buitenspelen. Door deze manier van invullen kunt u voorkomen dat de peuter-estafette een momentopname weergeeft.

Met het invullen van de peuter-estafette geeft u geen beoordeling in de zin van goed of slecht, normaal of afwijkend. U beschrijft het gedrag van het kind zoals u dat heeft waargenomen.

Om de peuter-estafette goed te kunnen invullen, is het belangrijk dat u het betreffende kind voldoende kent en een beeld heeft van zijn ontwikkeling. Mocht u twijfels hebben over een bepaald ontwikkelingsaspect, kunt u dit eventueel met een collega-leidster bespreken of bij een volgend contact kijken in hoeverre uw beeld van het kind klopt. Vervolgens kunt u de peuter-estafette aanvullen of bijstellen.

Hoe organiseert u het invullen van de peuter-estafette?

Het werken met de peuter-estafette vraagt enige organisatie. Het is handig om een rooster te maken waarmee u het invullen en bespreken met de ouder(s) kunt plannen. Wanneer er in een bepaalde periode veel kinderen tegelijk de peuterspeelzaal verlaten, kunt u de peuter-estafette voor sommige kinderen een paar weken eerder invullen. Zo kunt u het invullen van de estafetteboekjes beter over het jaar verspreiden.

Als u met z'n tweeën op de groep staat, kunt u van tevoren afspreken wie voor welke kinderen een peuter-estafette invult. Let er dan op dat elke leidster kinderen van verschillende leeftijden voor haar rekening neemt.

Besprek ook met uw collega's of en op welk moment u de ingevulde estafetteboekjes met elkaar doorneemt. Het is nuttig om bij een collega te 'checken' of u hetzelfde beeld van een kind heeft. Wanneer u bijvoorbeeld verschillend over een bepaald ontwikkelingsaspect denkt, kan dit aanleiding zijn om nog eens goed naar het kind te kijken en de peuter-estafette zo nodig bij te stellen.

Veel kinderdagverblijven zijn gewend om besprekingen over de ontwikkeling van de kinderen te houden. Het is dan handig om deze kindbesprekingen te doen aan de hand van de peuter-estafette.

Hoe ziet het contact met de basisschool eruit?

Het contact met de basisschool zal er overall anders uitzien. Soms is er al jaren samenwerking tussen peuterspeelzalen/kinderdagverblijven en basisscholen. Wanneer er nog geen contact is met het basisonderwijs kan de overdrachtsprocedure een middel zijn om de samenwerking op gang te brengen.

Voordat u met de peuter-estafette begint, is het belangrijk om duidelijke afspraken te maken en in vorm van een protocol vast te leggen. Het gaat dan vooral om organisatorische zaken: wie is verantwoordelijk voor het invullen en de overdracht van de estafetteboekjes? Hoe komen de formulieren bij de basisschool terecht? Waar en hoe lang worden de formulieren bewaard? In de bijlage vindt u een voorbeeld protocol dat u aan uw eigen situatie kunt aanpassen.

Vooraf in de beginperiode is het belangrijk om de peuter-estafette met de betrokken leerkrachten te evalueren. Heeft de leerkracht iets aan het estafetteboekje gehad? Heeft hij/zij iets gemist in de peuter-estafette of staat er overbodige informatie in?

In hoofdstuk 2,1 vindt u informatie over het evalueren van de peuter-estafette.

Hoe informeert u de ouder(s) over de overdrachtsprocedure?

Nieuwe ouder(s) kunt u direct bij aanmelding op de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf mondeling of schriftelijk uitleggen dat u voor alle kinderen een estafetteboekje invult. Het is handig om ook in uw informatieboekje te noemen dat u met de peuter-estafette werkt.

Informeert de ouder(s) van de geplaatste kinderen bijtijds over de peuter-estafette zodat zij bij de overgang naar de basisschool niet voor een verrassing komen te staan. In de bijlage vindt u een voorbeeld van een informatiebrief voor ouder(s).

Leg in ieder geval uit waarom u met de peuter-estafette werkt, hoe de privacy geregeld is en welke rol de ouder(s) bij de peuter-estafette spelen.

Welke rol spelen de ouder(s) bij de peuter-estafette?

Als u de achtergrondgegevens en het ontwikkelingsbeeld heeft ingevuld, maakt u met de ouder(s) een afspraak voor een gesprek over de peuter-estafette. Uit de ervaringen is gebleken dat het handig is als de ouder(s) de peuter-estafette van hun kind voor het gesprek hebben gelezen.

Wanneer u vindt dat het teveel tijd in beslag neemt om de peuter-estafette met alle ouder(s) te bespreken, kunt u de peuter-estafette aan de ouder(s) meegeven en alleen op aanvraag een oudergesprek voeren.

Het is mogelijk dat de ouder(s) het niet helemaal eens zijn met uw bevindingen omdat het kind, volgens de ouder(s), thuis ander gedrag vertoont dan op de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf. Om deze reden is er op de laatste bladzijde van de peuter-estafette ruimte voor aanvullingen van de ouder(s) met betrekking tot het gedrag thuis.

Onderaan het estafetteformulier kan de ouder schriftelijk toestemming geven aan de basisschool om nadere informatie te mogen vragen aan de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf. Zonder toestemming van de ouder(s) mag u geen informatie over het kind aan de basisschool geven.

JSO gaat ervan uit dat u de peuter-estafette in tweevoud meegeeft aan de ouder(s). De ouder(s) kunnen zelf beslissen of zij de peuter-estafette doorgeven aan de basisschool. Wanneer u de overdracht zelf wilt regelen en niet via de ouder(s) wilt laten verlopen, dienen de ouder(s) hiervoor schriftelijk toestemming te geven.

Tips voor gesprekken met ouder(s) over de peuter-estafette

Aan het begin van het gesprek vertelt u aan de ouder(s) welke indruk u van hun kind heeft gekregen. Geef eventueel een paar concrete voorbeelden zodat de ouder(s) begrijpen wat u bedoeld. Het is goed mogelijk dat ouder(s) thuis ander gedrag van hun peuter zien en daarom verrast zijn over uw bevindingen.

Als het nodig is kunt u aan de ouder(s) uitleggen dat de peuter-estafette geen beoordelingsformulier of rapport is. Het is niet erg als een kind bepaalde dingen nog niet kan. Ieder kind ontwikkelt zich op zijn eigen manier en niet 'volgens het boekje'.

Wanneer u merkt dat de ouder(s) met weerstand reageren, vraag dan door waarom zij het niet met u eens zijn. Hierdoor geeft u de ouder(s) het gevoel dat u hen respecteert en serieus neemt. Maak de ouder(s) duidelijk dat hun mening telt en stel voor om hun opmerkingen op de peuter-estafette te noteren. Bespreek samen wat u onder het kopje 'aanvullingen van de ouder(s)' gaat invullen. Door het gezegde samen te vatten, kunt u checken of u de ouder(s) goed heeft begrepen.

Als tijdens het gesprek blijkt dat ouder(s) niet mee willen werken aan de peuter-estafette, blijf dan niet proberen om de ouder(s) te overtuigen. De uiteindelijke verantwoordelijkheid ligt bij de ouder(s).

2.2 Richtlijnen voor het invullen

Hieronder staan praktische tips en richtlijnen die u bij het invullen van de peuter-estafette kunt gebruiken.

Ontwikkelingsbeeld

Het ontwikkelingsbeeld bestaat uit een aantal uitspraken waarmee u de ontplooiing van verschillende ontwikkelingsaspecten kunt beschrijven. Alle uitspraken zijn positief geformuleerd. Er wordt dus niet gesproken over wat het kind *niet* kan. Een voorbeeld: *Het kind voelt zich in de groep op zijn gemak.*

U heeft drie mogelijkheden om aan te geven in hoeverre deze uitspraak op het kind van toepassing is of, anders gezegd, in welke ontwikkelingsfase het kind zich bevindt. De drie mogelijkheden zijn zo geformuleerd dat u de ontwikkeling van het kind beschrijft zonder een oordeel te vellen.

●○○	geeft aan dat aspect zich (langzaam) begint te ontwikkelen
●●○	geeft aan dat dit aspect nog in ontwikkeling is
●●●	geeft aan dat dit aspect volledig of 'zo goed als' is ontwikkeld

Wees niet te voorzichtig met het aankruisen van de eerste en de laatste mogelijkheid. Als u uit terughoudendheid of onzekerheid te vaak voor de middelste mogelijkheid kiest, geeft de peuter-estafette geen goede indruk van de ontwikkeling van het kind.

Voor het geval dat u een onjuiste interpretatie van een bepaald ontwikkelingsaspect verwacht, kunt u dit onder het kopje opmerkingen en bijzonderheden kort toelichten.

Om gemakkelijker de juiste keuze te kunnen maken, volgen hieronder per ontwikkelingsaspect concrete voorbeelden. Deze voorbeelden zijn bedoeld om u meer houvast te geven bij het beschrijven van de ontwikkeling van het kind. Het is zeker niet de bedoeling om de voorbeelden letterlijk op te vatten.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Wennen

- Het kind heeft vaak moeite met nieuwe situaties.
- Het kind kan na enige tijd wennen in nieuwe situaties.
- Het kind heeft meestal weinig moeite met nieuwe situaties.

Welbevinden

- Het kind voelt zich vaak niet op zijn gemak in de groep. Het is bijvoorbeeld angstig, huilerig of lusteloos.
- Het kind voelt zich redelijk op zijn gemak.
- Het kind voelt zich in de groep zichtbaar op zijn gemak. Het is blij en opgewekt.

Sociaal gedrag

- Het kind toont weinig belangstelling voor andere kinderen en speelt graag alleen.
- Het kind zoekt wel aansluiting, maar het heeft nog moeite met samenspelen.
- Het kind maakt gemakkelijk contact met andere kinderen en het kan goed samen spelen.

Aandacht vragen

- Het kind heeft veel aandacht van de leidster nodig en probeert om die aandacht meteen te krijgen.
- Het kind kan niet lang (minder dan ± 5 minuten) zonder aandacht, maar het kan wel even wachten als de leidster geen tijd heeft.
- Het kind kan zich goed redden zonder extra aandacht van de leidster.

Omgaan met regels

- Het kind houdt zich vaak niet aan de regels en krijgt daardoor conflicten met andere kinderen.
- Het kind heeft nogal moeite met het hanteren van de regels.
- Het kind houdt zich over het algemeen goed aan de groepsregels.

Zelfstandigheid

- Het kind is meestal afwachtend en begint zelden zelfstandig aan een activiteit.
- Het kind heeft soms stimulatie nodig bij een activiteit.
- Het kind is zelfstandig en neemt vaak het initiatief.

Weerbaarheid

- Het kind is weinig assertief en laat regelmatig over zich heen lopen.
- Het kind heeft in sommige situaties moeite om voor zichzelf op te komen.
- Het kind kan in verschillende situaties goed voor zichzelf opkomen.

Zelfvertrouwen

- Het kind heeft weinig zelfvertrouwen en twijfelt vaak aan zijn eigen doen en laten.
- Het zelfvertrouwen van het kind verschilt per situatie.
- Het kind heeft veel vertrouwen in wat het zelf kan.

Motoriek

Plezier in bewegen

- Het kind heeft weinig of geen plezier in bewegen en bewegingsspel.
- Het kind heeft best wel plezier in bewegen en bewegingsspel.
- Het kind heeft zichtbaar plezier in bewegen en bewegingsspel (bijv. rennen, springen, klimmen, fietsen).

Grove motoriek

- Het kind beweegt zich meestal houterig en traag.
- Het kind kan zich redelijk goed bewegen.
- Het kind beweegt zich behendig en soepel.

Fijne motoriek

- Het kind heeft nog moeite met gedetailleerde bewegingen en kan nog niet zo goed omgaan met klein materiaal.
- Het kind probeert kleine voorwerpen vast te houden, maar dit lukt nog niet altijd.
- Het kind kan goed met klein materiaal omgaan. Het kan kleine voorwerpen oppakken en vasthouden.

Speel- en leergedrag

Betrokkenheid bij kringactiviteiten

- Het kind doet niet of nauwelijks mee met kringactiviteiten.
- Het kind is wel geïnteresseerd, maar het doet niet actief mee met liedjes en spelletjes in de kring.
- Het kind toont veel betrokkenheid en doet actief mee in de kring.

Nieuwsgierigheid

- Het is moeilijk om de interesse van het kind te wekken. Het kind durft meestal niet met nieuwe materialen te experimenteren.
- Na enige stimulatie toont het kind ook belangstelling voor nieuwe dingen.
- Het kind is nieuwsgierig naar nieuw materiaal en wil ermee experimenteren.

Fantasie

- Het kind komt niet tot fantasiespel. Het gebruikt materiaal puur waarvoor het bestemd is.
- Het kind speelt redelijk fantasievol.
- Het kind speelt met veel fantasie. Het speelt graag 'doen-alsof-spelletjes' en gaat creatief om met materiaal.

Concentratie

- Het kind kan zich slecht op een activiteit concentreren en reageert snel op prikkels uit de omgeving. Het kind loopt regelmatig weg bij activiteiten.
- Het kind kan zijn aandacht wel richten op een activiteit, maar het laat zich nogal eens afleiden.
- Het kind is intensief aan het spelen en kan zijn aandacht enige tijd (± 10 minuten) vasthouden.

Doorzettingsvermogen

- Het kind heeft weinig doorzettingsvermogen en geeft vrij snel op zodra iets niet lukt.
- Het kind maakt activiteiten meestal af, maar bij frustraties heeft het kind moeite om vol te houden.
- Het kind heeft veel doorzettingsvermogen en maakt de gekozen activiteiten bijna altijd af. Als iets niet lukt, probeert het kind het steeds opnieuw.

Favoriete speelgoed en activiteit

Voor de ouder(s) en de toekomstige leerkracht is het interessant te weten wat het kind op de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf bijzonder leuk vond om te doen. Wanneer het kind bijvoorbeeld moeite heeft om op school te wennen, kan de juf het kind beter op zijn gemak stellen.

Taalontwikkeling (Nederlands)

Algemeen

In veel observatie- en overdrachtsformulieren wordt onderscheid gemaakt tussen 'Taalontwikkeling Nederlands' en 'Nederlands als tweede taal'. In de peuter-estafette komt alleen de ontwikkeling van de Nederlandse taal aan bod omdat het voor de meeste leidsters lastig of misschien onmogelijk is om de ontwikkeling van de moedertaal van allochtone kinderen te beschrijven. Wanneer u twijfels heeft over de ontwikkeling van de moedertaal of als u er wel uitspraak over kunt doen, kunt u dit noteren onder 'overige opmerkingen of bijzonderheden'.

Taalbegrip

- Het kind begrijpt weinig of niets van wat er gezegd wordt.
- Het kind begrijpt de hoofdzaken van wat er gezegd wordt, maar mist de details.
- Het kind begrijpt goed wat er gezegd wordt.

Spreekvaardigheid

- Het kind kan niet of nauwelijks onder woorden brengen wat het wil vertellen. De woordenschat van het kind is beperkt.
- Het kind kan wel de hoofdlijnen duidelijk maken, maar het heeft moeite met de details.
- Het kind kan door middel van taal duidelijk maken wat het bedoelt. De woordenschat van het kind is omvangrijk.

Uitspraak

- Het kind heeft een gebrekkige uitspraak en is moeilijk of niet te verstaan.
- Het kind is redelijk goed verstaanbaar.
- Het kind spreekt woorden en zinnen goed en verstaanbaar uit.

Durven spreken

- Het kind durft ook na aanmoediging nauwelijks iets tegen anderen te zeggen.
- Het kind durft na aanmoediging tegen anderen te praten.
- Het kind durft spontaan tegen anderen te praten. Het kind vertelt graag en veel.

Redzaamheid

Met redzaamheid bedoelen wij hier fysieke redzaamheid. De sociale en emotionele kanten van redzaamheid zijn opgenomen in de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Aan- en uitkleden

- Het kind heeft nog veel hulp nodig bij het aan- en uitkleden.
- Het kind probeert om zich zelfstandig aan en uit te kleden en het heeft nog hulp nodig.
- Het kind kan zich zelfstandig aan- en uitkleden (met uitzondering van moeilijke sluitingen zoals knopen en ritsen).

Zindelijkheid

- Het kind is nog niet zindelijk en heeft hulp nodig op de wc.
- Het kind geeft zelf aan wanneer het naar de wc moet, maar het heeft nog wat hulp nodig.
- Het kind is zindelijk en gaat zelfstandig naar de wc.

Aanvullingen van de ouder(s)

Dit gedeelte vult u in tijdens de bespreking van de peuter-estafette met de ouder(s). Tips voor gesprekken met ouder(s) vindt u bij de 'Informatie vooraf'. Het is natuurlijk ook mogelijk dat de ouder haar/zijn opmerkingen zelf opschrijft.

Onderaan het formulier kan de ouder schriftelijk toestemming geven aan de basisschool om nadere informatie te mogen vragen aan de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf. Zonder toestemming van de ouder(s) mag u geen informatie over het kind aan de basisschool geven.

Voor het geval dat uw instelling het formulier overdraagt aan de basisschool dienen de ouder(s) schriftelijk toestemming te geven voor registratie en overdracht van de gegevens.

2.3 Evaluatie van de peuter-estafette

Evaluëren

Werkt de peuter-estafette zoals verwacht? Levert het datgene op wat we voor ogen hadden? Komen de formulieren wel op de basisschool terecht en hebben de leerkrachten voldoende aan de informatie? Om dit te weten te komen is evaluatie nodig. Dit kan in de vorm van een bijeenkomst waarbij de leidsters van de peuterspeelzaal/kinderdagverblijf en de leerkrachten van de scholen elkaar informeren maar het kan ook door middel van het invullen van een evaluatieformulier. Peuterspeelzalen/kinderdagverblijven die met veel verschillende scholen samenwerken zullen uit praktische overwegingen eerder gebruik maken van het formulier. Er kan ook gekozen worden voor een combinatie van beiden. Beide vormen van evaluatie worden hieronder uitgewerkt.

Schriftelijke evaluatie

Voor de schriftelijke evaluatie is in bijlage 5 een voorbeeldformulier toegevoegd. Leerkrachten kunnen hierop aangeven wat zij van het overdrachtsformulier vinden. Op basis van de uitkomsten kan de speelzaal/kinderdagverblijf besluiten om punten te veranderen of aan te passen. Uiteraard is het ook mogelijk om na het invullen van de formulieren alsnog een evaluatiebijeenkomst te houden.

Afspraken

Het is goed om bij het houden van een schriftelijke evaluatie een aantal afspraken te maken. Denk daarbij aan de volgende zaken.

- Wie verstuurt de evaluatieformulieren?
- Wie is verantwoordelijk voor het verzamelen van de ingevulde formulieren?
- Door wie en op welke manier worden de antwoorden verwerkt tot een evaluatieverslag?
- Wat wordt er gedaan met de uitkomsten van de evaluatie?
- Hoe krijgen de deelnemers aan de evaluatie de uitkomsten te horen?

Evaluatie door middel van een bijeenkomst

Het evalueren in een bijeenkomst heeft als groot voordeel dat de leerkrachten en leidsters elkaar ook daadwerkelijk zien en spreken. Je kunt je vragen direct stellen en met elkaar op zoek gaan naar verbeteringen. Het bevordert het contact en de samenwerking tussen speelzaal/kinderdagverblijf en de basisschool.

In bijlage 6 vindt u een voorbeeld van een evaluatiebijeenkomst.

Bijlage 1

Peuter-estafette

De peuter-estafette

Overdrachtsinstrument van peuterspeelzaal/kinderdagverblijf naar de basisschool.

Gegevens peuterspeelzaal/kinderdagverblijf

Peuterspeelzaal/kinderdagverblijf : _____
 Adres : _____
 Telefoon : _____
 Email : _____
 Ingevuld op : _____ leeftijd peuter: _____
 Ingevuld door : _____

Kindgegevens

Achternaam : _____
 Voornaam : _____
 Geslacht : jongen / meisje
 Geboortedatum : _____
 Land van herkomst ouder(s) : _____

Thuis taal : 0 Nederlands
 : 0 anders, namelijk _____

Gezinssituatie : 0 woont bij moeder en vader
 : 0 anders, namelijk _____

Broers / zussen : naam leeftijd
 : _____
 : _____
 : _____

Bijzonderheden peuter : gezondheid, allergie, medicatie, eten, zindelijkheid

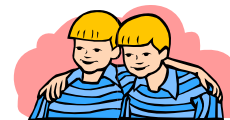
Plaatsingsgegevens

Datum plaatsing : _____
 Aantal dagdelen : _____
 VVE programma : _____
 Datum vertrek : _____
 Reden van vertrek : 0 overgang naar de basisschool
 : 0 verhuizing
 : 0 anders, namelijk _____

Toekomstige basisschool : _____

Toelichting:	●○○	geeft aan dat dit aspect zich (langzaam) begint te ontwikkelen
	●●○	geeft aan dat dit aspect nog in ontwikkeling is
	●●●	geeft aan dat dit aspect volledig of 'zo goed als' is ontwikkeld

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Wennen

kan gemakkelijk wennen in nieuwe situaties

○○○

Welbevinden

voelt zich in de groep op zijn/haar gemak

○○○

Sociaal gedrag

maakt gemakkelijk contact met andere kinderen en kan samen spelen

○○○

Aandacht vragen

kan zich redden zonder extra aandacht van de leidster

○○○

Omgaan met regels

houdt zich aan de groepsregels

○○○

Zelfstandigheid

ontwikkelt zelfstandig gedrag

○○○

Weerbaarheid

kan in verschillende situaties voor zichzelf opkomen

○○○

Zelfvertrouwen

heeft vertrouwen in wat hij/zij zelf kan

○○○

Omgaan met emoties

emoties als verdriet, angst, blijheid etc.
zijn duidelijk zichtbaar

○○○

Overige opmerkingen of bijzonderheden

Motoriek

Plezier in bewegen
heeft plezier in bewegen en bewegingsspel
(bijv. rennen, springen, klimmen, fietsen)

○○○

Grove motoriek

beweegt zich behendig en soepel

○○○

Fijne motoriek

kan met klein materiaal omgaan

○○○

Overige opmerkingen of bijzonderheden

Speel- en leergedrag

Betrokkenheid bij kringactiviteiten

doet graag mee met liedjes en spelletjes in de kring

○○○

Nieuwsgierigheid

is nieuwsgierig naar nieuw materiaal en wil van alles ontdekken

○○○

Fantasie

speelt met fantasie

○○○

Concentratie

kan zich enige tijd op een activiteit concentreren

○○○

Doorzettingsvermogen

maakt de gekozen activiteiten meestal af

○○○

Favoriete speelgoed

het favoriete speelgoed van het kind is _____

Favoriete activiteit

het kind vindt het leuk om: _____

Overige opmerkingen of bijzonderheden

Taalontwikkeling

Nederlands is de moedertaal / tweede taal van het kind.

Taalbegrip

begrijpt wat er gezegd wordt

○○○

Spreekvaardigheid

kan onder woorden brengen wat hij/zij bedoelt

○○○

Uitspraak

is goed te verstaan

○○○

Durven spreken

durft spontaan tegen anderen te praten

○○○

Overige opmerkingen of bijzonderheden

Redzaamheid

Aan- en uitkleden

kan zelf zijn/haar jas aan en uittrekken

○○○

Zindelijkheid

is zindelijk en gaat zelfstandig naar de wc

○○○

Overige opmerkingen of bijzonderheden

Peuter-estafette

Voorbeeld protocol peuterspeelzaal/kinderdagverblijf - basisschool

Het gebruik van een overdrachtsinstrument vraagt een zorgvuldige omgang met de geregistreerde gegevens van peuters en hun ouder(s). In dit protocol staan belangrijke organisatorische afspraken voor instellingen die met de peuter-estafette van JSO werken. Wanneer hieronder gesproken wordt over ouder(s) worden de wettelijke vertegenwoordigers van het kind bedoeld.

Procedure op de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf

Voorwaarden

De peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf informeert ouder(s) bij de inschrijving over de afspraak dat er voor alle kinderen een peuter-estafette wordt ingevuld. Dit gebeurt zowel mondeling als schriftelijk, via een informatiebrief en/of het informatieboekje van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf. De ouder(s) mogen bezwaar maken tegen het invullen van de peuter-estafette voor hun kind.

Het mag niet zo zijn dat ouder(s) pas bij de bespreking van de peuter-estafette geconfronteerd worden met eventuele problemen in de ontwikkeling van hun kind. Mocht de leidster de indruk hebben dat er met het kind iets aan de hand is, dient zij dit bijtijds met de ouder(s) te bespreken.

Aard van de gegevens

In de peuter-estafette staan verschillende soorten gegevens die relevant zijn om over te dragen naar het basisonderwijs. Dit zijn:

- feitelijke achtergrondgegevens (gegevens over de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf en de leidster die de peuter-estafette heeft ingevuld, gegevens van het kind en zijn gezin en informatie over de plaatsing van het kind);
- gegevens over de ontwikkeling van het kind (op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling, motoriek, speel- en leergedrag, taalontwikkeling (Nederlandse taal) en (fysieke) redzaamheid);
- aanvulling van de ouder(s) (deze opmerkingen en aanvullingen noteert de leidster tijdens het gesprek over de peuter-estafette).

N.B. In de peuter-estafette worden geen gevoelige gegevens over de gezinsachtergrond opgenomen. Wanneer er vermoedens bestaan van bijvoorbeeld ernstige (seksuele) kindermishandeling, dient de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf het Algemeen Meldpunt Kindermishandeling (AMK) in te schakelen.

Registratie van gegevens

De peuter-estafette wordt ingevuld voor alle kinderen die de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf verlaten. In de meeste gevallen gebeurt dit enige tijd voor de vierde verjaardag, voor de overgang naar de basisschool. De peuter-estafette kan ook gebruikt worden bij verhuizing van een kind. Nadat de leidster de peuter-estafette heeft ingevuld, bespreekt zij haar bevindingen met de ouder(s). Wanneer de ouder(s) feitelijke onjuistheden ontdekken, dient de leidster deze te corrigeren. Aanvullingen en opmerkingen van de ouder(s) zijn een vast onderdeel van de peuter-estafette.

Overdracht van gegevens

De ouder(s) krijgen twee estafetteboekjes mee: één om zelf te houden en één om door te geven aan de toekomstige leerkracht. Ouder(s) mogen zelf beslissen of zij de peuter-estafette aan de basisschool doorgeven. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de overdracht ligt dus bij de ouder(s).

Procedure op de ontvangende basisschool

Voorwaarden

De basisschool verklaart dat zij geen kinderen zal weigeren op grond van de gegevens uit de peuter-estafette.

De school vermeldt de overdrachtsprocedure in haar schoolgids.

Ontvangst van het formulier

De school vraagt alle ouder(s) bij aanmelding of hun kind een peuterspeelzaal/kinderdagverblijf bezoekt en of er een overdrachtsformulier voor het kind wordt ingevuld. Als dat het geval is, vraagt de leerkracht tijdens de wenperiode naar de peuter-estafette.

De leerkracht is niet verplicht om de peuter-estafette meteen te bekijken. Wanneer de leerkracht het kind 'blanco' wil leren kennen, is het mogelijk om de peuter-estafette pas na enige tijd te bekijken.

Contact tussen school en peuterspeelzaal/kinderdagverblijf over kinderen

Zoals in alle gevallen waarin een school informatie over kinderen wil inwinnen van derden, dienen de ouder(s) daarvoor schriftelijk toestemming te geven. Op de peuter-estafette kan de ouder schriftelijk toestemming geven aan de basisschool om nadere informatie te mogen vragen aan de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf. Zonder schriftelijke toestemming van de ouder(s) mag de peuterleidster geen verdere informatie over het kind geven.

Privacy

In verband met privacy worden de ingevulde estafetteboekjes in een afsluitbare kast bewaard. Alleen daartoe aangewezen personen mogen de gegevens raadplegen, corrigeren of verwijderen.

Dit geldt zowel voor de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf als voor de ontvangende basisschool.

Dit protocol is een suggestie. Aangezien de situatie per peuterspeelzaal/kinderdagverblijf en basisschool verschilt, is het niet mogelijk om algemeen geldende aanwijzingen te geven. U kunt het protocol aanpassen aan uw eigen situatie.

Peuter-estafette

Voorbeeld informatiebrief voor ouder(s)

Beste ouder(s)/verzorger(s),

Het jonge kind staat volop in de belangstelling. Iedereen is het erover eens dat de eerste levensjaren heel belangrijk zijn voor de ontwikkeling van een kind.

Wij als peuterspeelzaal/kinderdagverblijf willen er graag toe bijdragen dat de ontwikkeling van uw kind goed verloopt. Dit doen we door goed naar uw kind te kijken en op zijn/haar behoeften in te spelen. Wanneer wij het idee hebben dat uw kind extra aandacht of hulp nodig heeft, zullen we dit met u bespreken.

De overgang van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar de basisschool is een grote stap. Om deze overgang prettig te maken, willen wij uw kind een 'peuter-estafette' meegeven. Wat hebben peuters met een estafette te maken? Het succes van een estafette staat of valt met een goede overdracht. Een estafette kan alleen slagen wanneer alle partijen samenwerken en goed op elkaar afgestemd zijn. Hetzelfde geldt voor de overgang van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar de basisschool. Hoe beter de overdracht en samenwerking, hoe gemakkelijker een peuter de stap van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar de basisschool kan maken.

Enige tijd voor de vierde verjaardag van uw kind of als u gaat verhuizen, vullen we een 'peuter-estafette' in. In de peuter-estafette beschrijven we hoe uw kind zich op de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf heeft ontwikkeld. Voelt het kind zich prettig in de groep? Zit het lekker in zijn vel? Wat vindt het kind leuk?

Vlak voordat uw kind de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf verlaat, nodigen wij u uit om de peuter-estafette met elkaar door te nemen. Wanneer u commentaar of aanvullingen heeft, kunnen we die op de peuter-estafette noteren.

U krijgt twee estafetteboekjes mee naar huis: één voor uzelf en één om door te geven aan de toekomstige leerkracht van uw kind. Het is voor de leerkracht prettig om te weten wat uw kind leuk vindt en waarin het wat extra aandacht nodig heeft.

Wanneer u vragen over de peuter-estafette heeft, kunt u terecht bij de leidsters.

Met vriendelijke groet,

Leidsters peuterspeelzaal/ kinderdagverblijf

Peuter-estafette

Voorbeeld informatiebrief voor basisscholen

Beste collega's,

Wij vinden het belangrijk om een bijdrage te leveren aan de doorgaande ontwikkelingslijn van kinderen. Om de overgang van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar de basisschool te versoepelen, willen we onze indruk van de ontwikkeling en het welbevinden van een kind overdragen aan zijn/haar toekomstige leerkracht. Vanaf gaan we werken met de 'peuter-estafette'. Wat hebben peuters met een estafette te maken? Het succes van een estafette staat of valt met een goede overdracht. Een estafette kan alleen slagen wanneer alle partijen samenwerken en goed op elkaar afgestemd zijn. Hetzelfde geldt voor de overgang van de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf naar de basisschool. Een goede overdracht en samenwerking vergemakkelijkt voor een peuter de overgang van de voorschoolse naar de vroegschoolse periode.

Met het invullen van de peuter-estafette geven wij geen beoordeling in de zin van goed of slecht, normaal of afwijkend. Wij beschrijven het gedrag van het kind zoals we dat hebben waargenomen.

Bij de peuter-estafette gaat het vooral om het welbevinden van het kind. Voelt het kind zich prettig in de groep? Zit het lekker in zijn vel? Wat vindt het kind leuk? De nadruk wordt daarom gelegd op de sociaal-emotionele ontwikkeling en het speel- en leergedrag. De peuter-estafette is zo samengesteld dat de leidster het kind niet apart hoeft te nemen (te toetsen).

Enige tijd voor de vierde verjaardag vullen we de peuter-estafette in en bespreken deze met de ouder(s). De ouder(s) krijgen twee estafetteboekjes mee: één om zelf te houden en één om door te geven aan de toekomstige leerkracht. Ouder(s) mogen zelf beslissen of zij de peuter-estafette aan de basisschool doorgeven. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de overdracht ligt dus bij de ouder(s).

De peuter-estafette bestaat uit drie onderdelen, namelijk achtergrondgegevens, ontwikkelingsbeeld en aanvulling van de ouder(s).

Achtergrondgegevens

In de achtergrondgegevens staat informatie over de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf en de leidster die de peuter-estafette heeft ingevuld, gegevens van het kind en zijn gezin en informatie over de plaatsing van het kind.

Ontwikkelingsbeeld

In de peuter-estafette staan vijf ontwikkelingsgebieden beschreven:

- sociaal-emotionele ontwikkeling;
- motoriek;
- speel- en leergedrag;
- taalontwikkeling (Nederlandse taal);
- (fysieke) redzaamheid.

Elk ontwikkelingsgebied is weer onderverdeeld in verschillende ontwikkelingsaspecten. Per aspect is een uitspraak geformuleerd, bijvoorbeeld:

Het kind voelt zich in de groep op zijn gemak.

De leidster heeft drie mogelijkheden om aan te geven in hoeverre deze uitspraak op het kind van toepassing is of, anders gezegd, in welke ontwikkelingsfase het kind zich bevindt.

●○○	geeft aan dat dit aspect zich (langzaam) begint te ontwikkelen
●●○	geeft aan dat dit aspect nog in ontwikkeling is
●●●	geeft aan dat dit aspect volledig of 'zo goed als' is ontwikkeld

Aanvulling van de ouder(s)

Op de laatste bladzijde is er ruimte voor opmerkingen en aanvullingen van de ouder(s). Deze noteren we tijdens het gesprek over de peuter-estafette.

Mochten jullie nog vragen hebben over de peuter-estafette, kunnen jullie terecht bij

Met vriendelijke groet,

Leidsters peuterspeelzaal/kinderdagverblijf

Peuter-estafette

Evaluatieformulier van de peuter-estafette voor leerkrachten van de onderbouw.

9. Ben je tevreden over de informatie in het formulier? Ja/nee

a. Vind je bepaalde informatie overbodig? Ja/nee

Bij ja: welke?

b. Mis je informatie?

Bij ja, welke?.....

c. Zijn er onderwerpen die je anders zou willen omschrijven? Ja/nee

Zo ja, geef aan voor welke onderwerpen en wat je anders zou willen.
.....
.....

10. Gebruik je alle informatie uit het formulier? Ja/nee

Bij nee, welke informatie niet?
.....
.....

11. Wat wil je nog kwijt over het formulier?

.....
.....

Deze evaluatie is ingevuld door

Naam:
Naam school
Telefoon school
Emailadres

Peuter-estafette

Voorbeeld van een evaluatiebijeenkomst met peuterspeelzaalleidsters en leerkrachten basisonderwijs

Voorbeeld van een evaluatiebijeenkomst met peuterspeelzaalleidsters en leerkrachten basisonderwijs

Doel van de bijeenkomst

Deze bijeenkomst wordt ongeveer een jaar na het invoeren van de peuter-estafette georganiseerd. De bijeenkomst heeft tot doel om te kijken of het overdrachtsinstrument bevalt. Leerkrachten en leidsters bespreken met elkaar wat ze zijn tegengekomen tijdens het werken met de peuter-estafette en men brengt eventueel wijzigingen aan en maakt zo nodig nieuwe afspraken.

Inhoud van de bijeenkomst

1. Welkom en uitwisselen van ervaringen
Iedereen krijgt de gelegenheid om zijn of haar ervaringen met de peuter-estafette op te schrijven. Er worden drie kleuren post-its gebruikt. Rood om de negatieve ervaringen op te schrijven, groen voor de positieve ervaringen en oranje voor een onduidelijkheid, een vraag of iets wat niet onder positief of negatief is weg te zetten. De post-its worden gerangschikt op kleur en op drie flap-overs geplakt. Vervolgens wordt de discussie met elkaar gevoerd.
2. De contacten met ouder(s) en de contacten tussen de speelzaal/kinderdagverblijf en de scholen.
Wat zijn de ervaringen met de ouder(s)? Worden de formulieren overhandigd door de ouder(s) aan de basisschool? Hoe is het contact tussen de speelzaal en de basisschool verlopen?
3. Brainstorm over verbeteracties. Zijn er aanpassingen, verbeteringen nodig op basis van de ervaringen tot nu toe? Kan het nog beter?
4. Afsluiting

Onderdeel	Tijdsduur	Materiaal
1. Welkom en uitwisseling van ervaringen	30 minuten	Naambordjes, flap-over, post-its (drie kleuren)
2. De contacten met ouder(s) en scholen	20 minuten	Flap-over en viltstiften
Pauze	10 minuten	
3. Brainstorm verbeteracties	20 minuten	Flap-over, viltstiften
4. Afsluiting	10 minuten	

Peuter-estafette

Enkele vragen uit de praktijk over het invullen van de peuter-estafette.

Vraag

Moet ik altijd iets invullen bij het kopje overige opmerkingen of bijzonderheden?

Antwoord

In principe niet. Het instrument is juist zo ontwikkeld dat er zo min mogelijk door de leidsters geschreven hoeft te worden. Het goed onder woorden brengen van wat je van een kind vindt is erg lastig. Woorden kunnen snel verkeerd geïnterpreteerd worden. Een “levendig” kind kan door de leerkracht van de basisschool gelezen worden als een “zeer druk” kind.

Gebruik de vrije schrijfruimte alleen als je niet voldoende hebt aan de bolletjes.

Als je iets schrijft formuleer het dan positief of verduidelijk je zin. Bijvoorbeeld:

“Esmee is een levendig kind, zij kan zich wel goed concentreren”, of “Koen heeft moeite om samen te spelen. Als een volwassene hem af en toe bij helpt lukt dat steeds beter.”

Tips

1. Bedenk van te voren goed wat de geschreven tekst toevoegt. Bevat het informatie die nuttig is voor de leerkracht om te weten en is deze informatie niet in de ingevulde bolletjes te vinden?
2. Houdt het belang van het kind voor ogen en vermijdt een negatief stempel.
3. Laat je geschreven tekst altijd door een collega lezen.
4. Als je het moeilijk vindt om een bepaald soort gedrag te beschrijven probeer dan samen met de ouder(s) de tekst te formuleren. Bijvoorbeeld een kind dat veel negatief gedrag naar de andere kinderen vertoont (slaan, bijten enz) en waar je al regelmatig over hebt gesproken met de ouder(s). Bespreek met de ouder(s) hoe je dit gedrag zal beschrijven en geef tips aan de leerkracht hoe met dit gedrag om te gaan.
5. Beschrijf het gedrag van het kind zo feitelijk mogelijk. Joshua is een beweeglijk kind, hij houdt erg van buiten spelen, rennen, fietsen en klimmen. Met stil op zijn stoel zitten heeft hij nog moeite, in plaats van Joshua is een druk kind.

Vraag

Moeten wij een ouderavond organiseren voordat we aan de slag kunnen met de peuter-estafette?

Antwoord

Het informeren van de ouder(s) is heel belangrijk. Het gaat per slot om hun kinderen en de ouder(s) bepalen uiteindelijk of zij het overdrachtsformulier willen afgeven aan de basisschool. Hoe beter de ouder(s) geïnformeerd zijn hoe groter de kans op medewerking.

Een ouderavond is daarvoor een heel goed middel. Daarnaast is schriftelijke informatie belangrijk, bijvoorbeeld een stukje over de peuter-estafette in een nieuwsbrief of infoboekje.

De meest speelzalen nemen de informatie ook mee in het intakegesprek. Uit de evaluatie van de peuter-estafette blijkt dat de speelzalen veel aandacht besteden aan het informeren van de ouder(s) en dat de ouder(s) over het algemeen positief op de peuter-estafette reageren.

Vraag

Is het de bedoeling dat we na het invullen van de peuter-estafette een gesprek hebben met de ouder(s)?

Antwoord

De ervaring leert dat elke speelzaal daar andere keuzes in maakt. De ene speelzaal is al gewend om individuele oudergesprekken te voeren en vindt het vanzelfsprekend om dit ook aan de hand van de peuter-estafette te doen. De ander zit erg krap in zijn tijd en kiest ervoor om alleen op aanvraag een gesprek te voeren. Voordeel van een individueel gesprek is wel dat je goed kunt checken of het beeld dat de speelzaal van het kind heeft overeenkomt met het beeld van de ouder. Ook biedt het je een kans om het verblijf op de peuterspeelzaal nog eens te bespreken, was de ouder tevreden? Als ouder(s) weggaan is de kans groot dat ze openhartig zijn en dat je als speelzaal je kwaliteit weer kan verbeteren.

In de praktijk zijn variaties voor het invullen ontstaan.

- Half bolletje invullen.
- Twee bolletjes verbinden als een soort brilletje, bij twijfel.

Hoofdstuk 2 Drie aanvullende instrumenten

1.	Een stappenplan bij signalering	44
2.	De peuter-estafette als volgsysteem	44
3.	De peuter estafette plus als extra observatie-instrument	44

Bijlagen hoofdstuk 2

1.	Stappenplan bij signaleren	45
2.	Peuter-estafette volgsysteem	52
3.	Peuter-estafette plus	58
4.	Lijst met ontwikkelingskenmerken van peuters van 2- 4 jaar	64
5.	Training observeren van peuters en communiceren met ouder(s)	66
6.	Bronnen	68
7.	Literatuur	70

Drie aanvullende instrumenten op de peuter-estafette

Inleiding

JSO heeft op verzoek van gebruikers van de peuter-estafette een aantal aanvullende instrumenten ontwikkeld. Het gaat om de volgende instrumenten.

1. Peuter-estafette *stappenplan*
Een stappenplan om het signaleren van opvallend gedrag van peuters zorgvuldig te kunnen uitvoeren.
2. Peuter-estafette *volgsysteem*
Een instrument om de peuter meerdere keren te kunnen observeren.
3. Peuter-estafette *plus*
Een instrument om peuters die opvallen extra te observeren.

Deze drie instrumenten kunnen los van het overdrachtsinstrument “de peuter-estafette” worden gebruikt.

Korte toelichting op de instrumenten

Ad 1 Peuter-estafette *stappenplan*

Leidsters in een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf kunnen geconfronteerd worden met kinderen die opvallen in de groep. Dat kunnen kinderen zijn die zich opvallend gedragen of kinderen waarbij je je afvraagt of hun ontwikkeling wel goed verloopt. Om ervoor te zorgen dat het signaleren zorgvuldig verloopt, kan een stappenplan als leidraad uitkomst bieden.

In dit stappenplan staat beschreven welke stappen je kunt zetten op het moment dat je een kind in de groep hebt dat opvalt.

Ad2 Peuter-estafette *volgsysteem*

Dit instrument is qua inhoud gelijk aan de peuter-estafette. Het verschil is dat er op drie momenten geobserveerd kan worden. Het instrument kan ook als overdrachtsinstrument gebruikt worden. De school krijgt een beeld van de ontwikkeling van de peuter vanaf ongeveer 2 jaar.

Er is ervoor gekozen om geen leeftijden in te vullen op het formulier. Peuterspeelzalen kunnen daardoor zelf beslissen op welke leeftijd ze de peuters observeren. Ook kan de speelzaal besluiten om het formulier twee keer in te vullen in plaats van drie. We raden dan wel aan om dit duidelijk op het formulier aan te geven. Een indicatie voor de leeftijden is: eerste observatie als de peuter ongeveer een half jaar op de speelzaal is dus bijvoorbeeld 2.6 maanden, tweede observatie een half jaar na de eerste observatie; 3.2 maanden en de laatste observatie vlak voor de overgang naar de basisschool 3.11 maanden. Het formulier kan dan tevens als overdracht naar de basisschool dienen.

Ad3 Peuter-estafette *plus*

Soms bestaat de behoefte om nog eens beter naar een peuter te kijken en volstaat het formulier van de peuter-estafette niet. Voor dit doel is de peuter-estafette uitgebreid met een aantal extra observatiepunten en zijn er vier invulopties.

Peuter-estafette stappenplan

Peuter-estafette stappenplan

Stappenplan als hulpmiddel bij het signaleren van opvallend gedrag of stagnatie in de ontwikkeling van een kind.

Als leidster in een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf kun je geconfronteerd worden met kinderen die opvallen in de groep. Dat kunnen kinderen zijn die zich anders gedragen dan de andere kinderen of kinderen waarbij je je afvraagt of hun ontwikkeling wel goed verloopt. Het invullen van de peuter-estafette kan een aanleiding zijn om het kind eens verder te observeren.

In dit stappenplan staat beschreven welke stappen je kunt zetten op het moment dat je een kind in de groep hebt dat opvalt en waarvan je het gedrag verder wilt onderzoeken. Het kan gaan om opvallend gedrag maar ook om signalen dat het kind achter blijft in zijn ontwikkeling.

Zes stappen in het signaleren van opvallend gedrag en stagnatie in de ontwikkeling

Stap 1. Waarnemen

Signaleren begint met het *waarnemen* van veranderingen. Waarnemen doe je met al je zintuigen. Het is belangrijk om stil te staan bij je eigen gevoel en intuïtie. Als je een gevoel hebt dat er iets niet pluis is dan moet je dat serieus nemen.

Stap 2. Checken

Checken is het controleren of het klopt wat je gezien, gehoord, gevoeld (enz) hebt. Als je signaal klopt vraag jezelf dan af: "Hoe erg is dit voor het kind zelf, de groep, de medewerkers, de ouder(s), de organisatie?" en "Hoe vaak komt het voor?"

Stap 3. Bespreken

Afhankelijk van de ernst van het signaal bespreek je het met een collega of met je leidinggevende en natuurlijk met ouder(s). Samen kun je het signaal verder onderzoeken.

Stap 4. Besluiten

In samenwerking met collega's, je leidinggevende en met ouder(s) kun je besluiten wat er moet gebeuren om de situatie voor het kind te verbeteren. Je noteert wie, wat, wanneer gaat doen en hoe. Deze afspraken schrijf je in het dossier. Plan samen met collega's en ouder(s) een moment om terug te komen op het signaal.

Stap 5. Uitvoeren

Samen met je collega's, leidinggevende en ouder(s) voer je het plan uit.

Stap 6. Afsluiten

Samen evalueer je of het plan succesvol was. Je bevindingen schrijf je in het dossier. Daarnaast zijn er misschien nog vervolgstappen nodig of is er een nieuw probleem ontstaan. Vervolgens stopt of start het signaleringsproces opnieuw.

Toelichting op de zes stappen

Stap 1. Waarnemen

Bij waarnemen is het belangrijk dat je goed onderscheid kunt maken tussen het gedrag van het kind en jouw oordeel daarover. Door zuiver waar te nemen krijg je eveneens meer inzicht in je eigen gedrag en je eigen motieven. Bovendien wordt duidelijk in hoeverre jouw reactie en die van de kinderen in de groep op het opvallende gedrag van invloed zijn.

Gedrag is wat je feitelijk waarneemt met je zintuigen. Gedrag heeft dus te maken met wat een kind doet en zegt.

Oordeel is wat je denkt bij het horen en zien van bepaald gedrag. Oordeel houdt vaak een goed- of afkeuring in.

Voorbeeld

- "Gijs pest Thijs altijd" is een *oordeel*.
- "Gijs geeft Thijs een klap" beschrijft *gedrag*.

Door het invullen van de peuter-estafette kun je gericht naar de peuter kijken. Het kan een bijdrage leveren aan het beter waarnemen.

Stap 2. Checken

Vragen die je jezelf moet stellen zijn:

- Klopt het wat ik denk te zien, horen, proeven, ruiken en voelen/ Het niet pluis gevoel?
- Hoe erg is dit gedrag of deze ontwikkelingsachterstand? (voor het kind, de leidster, de groep, de ouder)?
- Hoe vaak komt het voor?

Dit soort vragen is gebaseerd op eerste indrukken, vage twijfels. Ook ouder(s) kunnen je attenderen op gedrag/ ontwikkeling van hun kinderen. Je zult als beroepskracht datgene waar jij je zorgen over maakt helder moeten krijgen.

Verhelderen van de eerste indrukken

Onderdeel van het checken van jouw waarnemingen is het verhelderen van je eerste indrukken. Je gaat het gedrag observeren. Verhelderingsvragen bij opvallend of problematisch gedrag kunnen zijn.

- Wat is het feitelijke (waarneembare) gedrag?
- Wat gebeurt ervoor/erna?
- Wanneer komt het voor?
- Hoe vaak komt het voor?
- In welke situatie komt het voor?
- Hoe lang vertoont het kind dit gedrag al?
- Voor wie is het gedrag een probleem?
- Zijn er positieve/negatieve ontwikkelingen in het gedrag?
- Zijn er factoren in de peuterspeelzaal van invloed op het gedrag (ruimte, samenstelling groep, sfeer, materiaal, pedagogisch beleid)?
- Zijn er factoren in het gezin (voor zover bekend) die dit gedrag beïnvloeden?
- Is het gedrag te beïnvloeden, te sturen, te regelen? Op welke wijze?
- Hoe reageren jullie als groepsleidsters (ervaring, veerkracht, waarden en normen, pedagogisch handelen)?
- Komt het gedrag overeen met de leeftijd van het kind?

Het verhelderen van het gedrag van het kind draagt bij aan een beter beeld. Ook kun je informatie zoeken over bepaalde signalen. Bijvoorbeeld in de bibliotheek zoeken naar achtergrondinformatie over driftbuien of taalontwikkeling. Kijk ook of er bijzonderheden staan in de aanmeldingsgegevens. Vraag (feitelijke) informatie aan de ouder(s). Ga op huisbezoek. Ga zo nodig naar collega's die ook te maken hebben met dit gezin.

Bij deze stap kun je het uitgebreide observatieformulier gebruiken zie bijlage 3.

Stap 3. Bespreken

Contact met een collega, leidinggevende of directie en de ouder(s).

Omdat ieder een eigen gekleurde bril op heeft, eigen waarden en normen heeft, is het noodzakelijk te controleren of jouw waarneming klopt. Herkent je collega de signalen? Zijn er andere signalen? Is er een geruststellende verklaring?

Houdt hierin altijd rekening met de privacy van ouder(s) en ga zorgvuldig om met vertrouwelijke informatie. Bespreek je vermoeden niet met al je collega's. Betrek de ouder(s) erbij en doe geen dingen zonder dat zij daarvan op de hoogte zijn.

In het overleg met je collega, leidinggevende of directie kun je signalen bespreken aan de hand van de volgende vragen. Om deze vragen te kunnen beantwoorden zal je het kind een tijd moeten observeren.

- Wat zijn de signalen, welk opvallend gedrag/ ontwikkelingsachterstand neem je waar? (objectief zijn, feiten benoemen)
- Hoe vaak doet het opvallend gedrag zich voor?
- Wanneer vertoont het kind opvallend gedrag, in welke situaties?
- Wie heeft last van het gedrag? (de kinderen, de leidster, het kind zelf)
- Zijn er specifieke factoren die van invloed zijn op het gedrag? (intelligentie, biologische factoren, opvoeding door ouder(s) enz)
- Hoe heb je tot nu toe gereageerd op het gedrag? Werkte deze aanpak?
- Hoe reageren de kinderen uit de groep op het opvallende gedrag?
- Heb je zicht op wat het gedrag versterkt/ in stand houdt?
- Wanneer is je zorg ontstaan?
- Waardoor is je zorg ontstaan?
- Wat is precies je zorg?
- Wordt de zorg met anderen gedeeld? Zo ja, met wie?

Contact met de ouder(s)

Als je je zorgen maakt over een kind bespreek dit dan snel met de ouder(s). Voorkom dat er een lijst met onbesproken zorgen ligt. Daarbij is het van belang om objectieve waarnemingen te communiceren, zodat je precies kunt aangeven wat je zorgen baart.

Als het contact met de ouder(s) moeizaam verloopt of als ouder(s) het moeilijk vinden om het gesprek over hun kind te voeren kun je de ouder(s) het voorstel doen om iemand mee te nemen op het gesprek. Iemand die het gezin goed kent en de ouder(s) in het gesprek kan ondersteunen. Bijvoorbeeld een maatschappelijk werkster, een verpleegkundige van het consultatiebureau etc.

Ouder(s) zijn belangrijke gesprekspartners en een informatiebron. Wanneer de situatie voor het kind bedreigend is en ouder(s) weigeren de nodige hulp te zoeken voor hun kind of wanneer ze dreigen hun kind weg te halen bij de instelling of school, overleg dan de situatie met derden. Vertel de ouder(s) dat je, in het belang van het kind, actie gaat ondernemen.

Aandachtspunten in het gesprek met de ouder(s)

- Herkennen de ouder(s) het opvallende gedrag/ontwikkelingsachterstand van hun kind?
- Vertoont het kind dit gedrag thuis ook? Zo ja, hoe vaak?
- Op welke momenten en /of in welke situaties komt het gedrag thuis voor?
- Vertoont het kind dit gedrag in andere situaties? Zo ja, welke situaties en hoe vaak?
- Zijn er thuis omstandigheden die te maken kunnen hebben met het opvallende gedrag van het kind?
- Was er thuis een concrete aanleiding die aan het opvallende gedrag vooraf ging? Zo ja, welke?
- Hoe hebben de ouder(s) tot nu toe gereageerd? Reageren zij consequent?
- Wat is het effect van de manier waarop de ouder(s) met het gedrag omgaan?
- Hoe is de relatie van het kind met:de moeder, de vader, broertjes/zusjes?
- Hoe is het contact tussen leiding en ouder(s)?

Stap 4. Besluiten

Afwachten

Gesprekken met collega's en gesprekken met ouder(s) kunnen het opvallend gedrag/ontwikkelingsachterstand mogelijk verklaren. Een kind kan extra druk zijn omdat hij net verhuisd is en sinterklaas ook nog langskomt. De motorische ontwikkeling is vertraagd doordat een kind langdurig in het ziekenhuis heeft gelegen. Ook kun je tot de conclusie komen dat het gedrag/ontwikkelingsachterstand acceptabel is of dat het nog onvoldoende in beeld is gebracht. Je kunt dan samen met ouder(s) besluiten het gedrag nog een bepaalde periode aan te zien. Maak wel een afspraak over hoe lang je het wilt aanzien.

Observeren

Wanneer je zorgen blijven bestaan en de signalen blijven komen kun je besluiten tot het inschakelen van een extern deskundige die het kind komt observeren. Stel de ouder(s) op de hoogte van de observatie en de reden waarom.

Aanpak wijzigen

Soms is het voldoende om samen met de ouder(s) en collega's goed te kijken naar het opvallende gedrag en het eigen handelen te wijzigen. Bijvoorbeeld: Jasper is snel afgeleid in de kring. Met collega's spreek je af dat Jasper voortaan naast je zit in de kring.

Overleg met derden

In eerste instantie overleg je met een directe collega, leidinggevende of directie. Heb je vragen bij de ontwikkeling van kinderen of een bepaald type gedrag dan kan je een anoniem consult bij zorg- en welzijnsinstellingen vragen (Bureau Jeugdzorg, de GGD afdeling jeugd-gezondheidszorg e.a.). In dit gesprek noem je geen persoonsgegevens van het kind, alleen geslacht en leeftijd. Voor vragen over kindermishandeling kun je terecht bij het AMK. Voor specifieke vragen over het kind aan derden, waarbij je persoonsgegevens uitwisselt, heb je altijd toestemming nodig van de ouder(s). Denk bijvoorbeeld aan contact opnemen met de huisarts, de leerkracht of leidster van andere kinderen uit het gezin, de wijkverpleegkundige of de hulpverlener van de ouder(s).

Stap 5. Uitvoeren

Afspraken uitvoeren

De afspraken die met ouder(s), collega's en/of leidinggevende gemaakt zijn worden uitgevoerd. Tussentijds worden ouder(s) steeds op de hoogte gebracht van eventuele ontwikkelingen.

Doorverwijzen

Wanneer de zorgen over het kind voldoende gedeeld worden met de ouder(s) en ouder(s) passende hulp willen, kan je ouder(s) wijzen op de mogelijkheden van diverse vormen van hulp. Het bezit van een sociale kaart van de wijk, en dus op de hoogte zijn wie wat doet, is erg waardevol. Soms hebben ouder(s) meer gesprekken nodig om te accepteren dat ze hulp nodig hebben. Gun ouder(s) die tijd. Maak bij een doorverwijzing duidelijke afspraken welke gegevens de hulpverlenende instelling van jouw organisatie krijgt. Denk daarbij aan: hoe vaak je informatie gaat uitwisselen met de hulpverlenende instelling; of dit schriftelijk, telefonisch of persoonlijk gebeurt; wanneer je de informatie terugkoppelt en wanneer je evalueert; wie welke verantwoordelijkheid heeft om de voortgang van de hulp te bewaken, wie de ouder(s) op de hoogte stelt van wat besproken wordt. Zet deze afspraken op papier!

Stap 6. Afsluiten, nazorg en evaluatie

Indien de zorg over het kind is verdwenen of als passende hulp is gevonden, dan kun je het signaleringsproces afsluiten. Spreek, in geval van verwijzing, met de betrokken instelling een moment van evaluatie en feedback af. Maak een afspraak met de ouder(s) en kijk terug, wat is er gebeurd, wat is er veranderd en kijk samen naar de (nabije) toekomst. Wellicht moeten er nog afspraken worden gemaakt. Het signaleringsproces rond je op een zorgvuldige en duidelijke manier af.

Verslaglegging

Soms is het nodig om verslagen te maken. Dit doe je wanneer de signalen ernstig zijn. Zorgvuldige verslaglegging geeft helderheid over de afspraken en de verdeling van verantwoordelijkheden. Daarnaast kun je op basis van de verslaglegging de gevolgde werkwijze evalueren en hierover verantwoording afleggen.

In de verslaglegging staat in ieder geval:

- de signalen (objectieve beschrijving);
- feitelijke beschrijvingen van de situatie (wanneer, met wie, door wie, hoe vaak, hoe lang etcetera);
- alle besluiten en afspraken die worden genomen;
- de namen, de data, chronologie en tijdsduur;
- wie neemt welke taken op zich?
- wie draagt welke verantwoordelijkheid?
- de termijn dat het verslag bewaard wordt (maak hierover vaste afspraken).

Let erop dat ouder(s) recht hebben op inzage in het verslag van hun kind. Houd hier rekening mee tijdens het schrijven van het verslag. Schrijf dus zo objectief mogelijk, alleen wat je feitelijk hebt waargenomen. Zorg dat de gegevens die in het verslag staan bekend zijn bij de ouder(s). Berg de verslagen ergens veilig, achter slot, op.

Omgaan met privacy

Bij diverse stappen die gezet worden in het kader van het signaleren van en omgaan met gedrag van kinderen waar je je zorgen over maakt, heb je te maken met persoonlijke informatie over kinderen en gezinnen. Hier is de privacy in het geding en moet de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht worden.

Wet persoonsregistratie

Iedereen vanaf 16 jaar heeft recht zijn eigen gegevens in te zien, verbeteringen aan te brengen en een afschrift te vragen. Voor personen onder de 16 jaar hebben ouder(s) dat recht. Weigeren mag alleen in geval van gewichtige belangen voor derden of voor de houder van de registratie. De instelling hoort de cliënten (ouder(s)) op de hoogte te stellen van dit inzagerecht (Wet persoonsregistratie, 1990).

Peuter-estafette volgsysteem

Formulier om de peuter meerdere keren te observeren

Gegevens peuterspeelzaal/kinderdagverblijf

Peuterspeelzaal/kinderdagverblijf : _____
 Adres : _____
 Telefoon : _____
 e-mail : _____
 Ingevuld op : 1^e _____ 2^e _____ 3^e _____
 Ingevuld door : _____

Kindgegevens

Achternaam : _____
 Voornaam : _____
 Geslacht : jongen / meisje
 Geboortedatum : _____
 Land van herkomst ouder(s) : _____

Thuis taal : 0 Nederlands
 : 0 anders, namelijk _____

Gezinssituatie : 0 woont bij moeder en vader
 : 0 anders, namelijk _____

Broers / zussen : naam leeftijd
 : _____
 : _____
 : _____

Bijzonderheden peuter gezondheid, allergie, medicatie, eten, zindelijkheid

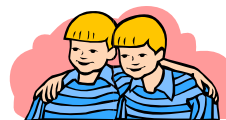
Plaatsingsgegevens

Datum plaatsing : _____
 Aantal dagdelen : _____
 VVE programma : _____
 Datum vertrek : _____
 Reden van vertrek : 0 overgang naar de basisschool
 : 0 verhuizing
 : 0 anders, namelijk _____

Toekomstige basisschool : _____

Toelichting:	●○○	geeft aan dat dit aspect zich (langzaam) begint te ontwikkelen
	●●○	geeft aan dat dit aspect nog in ontwikkeling is
	●●●	geeft aan dat dit aspect volledig of 'zo goed als' is ontwikkeld

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Leeftijd Leeftijd Leeftijd

Wennen

Kan gemakkelijk wennen in nieuwe situaties

○○○ ○○○ ○○○

Welbevinden

Voelt zich in de groep op zijn/haar gemak

○○○ ○○○ ○○○

Sociaal gedrag

Maakt gemakkelijk contact met andere kinderen en kan samen spelen

○○○ ○○○ ○○○

Aandacht vragen

Kan zich redden zonder extra aandacht van de leidster

○○○ ○○○ ○○○

Omgaan met regels

Houdt zich aan de groepsregels

○○○ ○○○ ○○○

Zelfstandigheid

Ontwikkelt zelfstandig gedrag

○○○ ○○○ ○○○

Weerbaarheid

Kan in verschillende situaties op een positieve manier voor zichzelf opkomen

○○○ ○○○ ○○○

Zelfvertrouwen

Heeft vertrouwen in wat hij/zij zelf kan

○○○ ○○○ ○○○

Omgaan met emoties

Emoties als verdriet, angst, blijheid etc. zijn duidelijk zichtbaar

○○○ ○○○ ○○○

Overige opmerkingen of bijzonderheden

1e _____

2e _____

3e _____

Motoriek

Plezier in bewegen

Heeft plezier in bewegen en bewegingsspel (bijv. rennen, springen, klimmen, fietsen)

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Grove motoriek

Beweegt zich behendig en soepel

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Fijne motoriek

Kan met klein materiaal omgaan

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Overige opmerkingen of bijzonderheden

1^e _____

2^e _____

3^e _____

Speel- en leergedrag

Betrokkenheid bij kringactiviteiten

Doet graag mee met liedjes en spelletjes in de kring

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Nieuwsgierigheid

Is nieuwsgierig naar nieuw materiaal en wil van alles ontdekken

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Fantasie

Speelt met fantasie

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Concentratie

Kan zich enige tijd op een activiteit concentreren

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Doorzettingsvermogen

Maakt de gekozen activiteiten meestal af

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Favoriete speelgoed

het favoriete speelgoed van het kind is 1^e _____

2^e _____ 3^e _____

Favoriete activiteit

het kind vindt het leuk om _____

Overige opmerkingen of bijzonderheden

1^e _____

2^e _____

3^e _____

Taalontwikkeling

Nederlands is de moedertaal/tweede taal van het kind.

Taalbegrip

Begrijpt wat er gezegd wordt

○○○ ○○○ ○○○

Spreekvaardigheid

Kan onder woorden brengen wat hij/zij bedoelt

○○○ ○○○ ○○○

Uitspraak

Is goed te verstaan

○○○ ○○○ ○○○

Durven spreken

Durft spontaan tegen anderen te praten

○○○ ○○○ ○○○

Overige opmerkingen of bijzonderheden

1^e _____

2^e _____

3^e _____

Redzaamheid

Aan- en uitkleden

Kan zelfstandig zijn/ haar jas aan en uit trekken

○○○ ○○○ ○○○

Zindelijkheid

Is zindelijk en gaat zelfstandig naar de wc

○○○ ○○○ ○○○

Overige opmerkingen of bijzonderheden

1^e _____

2^e _____

3^e _____

Aandachtspunten en/of acties na de eerste observatie

Aandachtspunten en/of acties na de tweede observatie

Aandachtspunten en/of acties na de derde observatie

Aanvulling van de ouder(s)/verzorger(s) m.b.t. het gedrag thuis

Besproken met ouder(s) (Datum)

Hierbij geef ik		
naam	_____	
ouder/verzorger van	_____	
toestemming aan basisschool	_____	
om nadere informatie over mijn kind te vragen aan		
peuterspeelzaal/kinderdagverblijf	_____	
<i>plaats</i>	<i>datum</i>	<i>handtekening</i>

Bijlage 3

peuter-estafette plus

Formulier om de peuter meerdere keren te observeren

Gegevens peuterspeelzaal/kinderdagverblijf

Peuterspeelzaal/kinderdagverblijf : _____
 Adres : _____
 Telefoon : _____
 Email : _____
 Ingevuld op : _____ leeftijd peuter: _____
 Ingevuld door : _____
 Observatie op verzoek van : _____

Kindgegevens

Achternaam : _____
 Voornaam : _____
 Geslacht : jongen / meisje
 Geboortedatum : _____
 Land van herkomst ouder(s) : _____
 : _____
 Thuis taal : 0 Nederlands
 : 0 anders, namelijk _____

Gezinssituatie : 0 woont bij moeder en vader
 : 0 anders, namelijk _____

Broers / zussen : naam leeftijd
 : _____
 : _____
 : _____

Bijzonderheden peuter : gezondheid, allergie, medicatie, eten, zindelijkheid

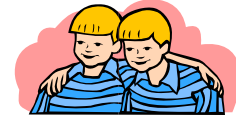
Plaatsingsgegevens

Datum plaatsing : _____
 Aantal dagdelen : _____
 VVE programma : _____
 Datum vertrek : _____
 Reden van vertrek : 0 overgang naar de basisschool
 : 0 verhuizing
 : 0 anders, namelijk _____

Toekomstige basisschool : _____

Toelichting:	●○○	geeft aan dat dit aspect zich (langzaam) begint te ontwikkelen
	●●○	geeft aan dat dit aspect nog in ontwikkeling is
	●●●	geeft aan dat dit aspect volledig of 'zo goed als' is ontwikkeld

Sociaal-emotionele ontwikkeling

	(bijna) altijd	vaak	soms	(bijna) nooit
Wennen				
Kan gemakkelijk wennen aan nieuwe situaties	☐	☐	☐	☐
neemt gemakkelijk afscheid van ouder(s)/verzorgers(s)	☐	☐	☐	☐
Welbevinden				
Voelt zich in de groep op zijn/haar gemak.	☐	☐	☐	☐
Laat zich troosten.	☐	☐	☐	☐
Laat emoties als verdriet, boosheid en blijdschap zien	☐	☐	☐	☐
(sociaal) Gedrag				
Maakt contact met andere kinderen	☐	☐	☐	☐
Speelt samen met andere kinderen	☐	☐	☐	☐
Reageert op beloning	☐	☐	☐	☐
Laat zich aanspreken op negatief gedrag	☐	☐	☐	☐
Kan op zijn beurt wachten	☐	☐	☐	☐
Kan speelgoed delen	☐	☐	☐	☐
Kan kleine opdrachten uitvoeren	☐	☐	☐	☐
Aandacht vragen				
Kan zich redden zonder extra aandacht van de leidster	☐	☐	☐	☐
Omgaan met regels				
Heeft besef van regels en afspraken.	☐	☐	☐	☐
Houdt zich aan de (groeps)regels	☐	☐	☐	☐
Houdt zich aan afspraken	☐	☐	☐	☐
Weerbaarheid				
Kan in verschillende situaties op een positieve manier voor zichzelf opkomen.	☐	☐	☐	☐
Zelfvertrouwen				
Heeft vertrouwen in wat hij/zij zelf kan.	☐	☐	☐	☐
Omgaan met emoties				
Emoties als verdriet, angst, blijheid etc. zijn duidelijk zichtbaar	☐	☐	☐	☐

Overige opmerkingen of bijzonderheden:

Motoriek

	(bijna)altijd	vaak	soms	(bijna)nooit
Grove motoriek				
Heeft plezier in bewegen en bewegingsspel. (bijv. rennen, springen, klimmen, fietsen)	☐	☐	☐	☐
Beweegt zich behendig en soepel.	☐	☐	☐	☐
Gooit een bal met twee handen	☐	☐	☐	☐
Kan een stukje hardlopen	☐	☐	☐	☐

Fijne motoriek

Kan met klein materiaal omgaan	☐	☐	☐	☐
Kan kleine voorwerpen tussen	☐	☐	☐	☐
Duim en wijsvinger oppakken				
Kan grote kralen rijgen	☐	☐	☐	☐
Kan een dik potlood of krijtje stevig vasthouden	☐	☐	☐	☐

Overige opmerkingen of bijzonderheden:

Speel- en leergedrag

	(bijna)altijd	vaak	soms	(bijna)nooit
Doet graag mee met liedjes en spelletjes in de kring.	☐	☐	☐	☐
Is nieuwsgierig naar nieuw materiaal en wil van alles ontdekken.	☐	☐	☐	☐
Speelt 'alsof'-spelletjes/fantasiespelletjes	☐	☐	☐	☐
Toont initiatief	☐	☐	☐	☐
Kan zich enige tijd op een activiteit concentreren	☐	☐	☐	☐
Maakt de gekozen activiteit af.	☐	☐	☐	☐
Pakt informatie snel op	☐	☐	☐	☐

Favoriete speelgoed

het favoriete speelgoed van het kind is: _____

Favoriete activiteit

het kind vindt het leuk om: _____

Overige opmerkingen of bijzonderheden:

Taalontwikkeling

Nederlands is de moedertaal / tweede taal van het kind.
(doorhalen wat niet van toepassing is)

Taalbegrip

	(bijna)altijd	vaak	soms	(bijna)nooit
Begrijpt wat er gezegd wordt.	☐	☐	☐	☐
Kan onder woorden brengen wat hij/zij bedoelt	☐	☐	☐	☐
Spreekt woorden duidelijk en goed verstaanbaar uit	☐	☐	☐	☐
Durft spontaan te praten tegen de leidster	☐	☐	☐	☐
Durft spontaan te praten tegen de kinderen	☐	☐	☐	☐
Stelt leervragen: "Wat is dat? Waarom?"	☐	☐	☐	☐
Is actief bij het (voor)lezen en plaatjes kijken	☐	☐	☐	☐

Overige opmerkingen of bijzonderheden:

Redzaamheid

	(bijna)altijd	vaak	soms	(bijna)nooit
Kan zelfstandig zijn/haar jas aan en uit doen	☐	☐	☐	☐
Drinkt uit een beker	☐	☐	☐	☐
Wast zelf zijn/haar handen	☐	☐	☐	☐
Kan zelfstandig dagelijkse probleempjes oplossen	☐	☐	☐	☐

Zindelijkheid

	(bijna)altijd	vaak	soms	(bijna)nooit
is zindelijk	☐	☐	☐	☐
gaat zelfstandig naar de wc	☐	☐	☐	☐

Overige opmerkingen of bijzonderheden:

Aanvulling van de ouder(s)/verzorger(s) m.b.t. het gedrag thuis:

Besproken met ouder op (datum):

Hierbij geef ik

naam _____

ouder/verzorger van _____

toestemming aan basisschool _____

om nadere informatie over mijn kind te vragen aan _____

peuterspeelzaal/kinderdagverblijf _____

plaats

datum

handtekening

peuter-estafette plus

Ontwikkelingskenmerken van peuters in de leeftijd van 2- 4 jaar

Ontwikkelingskenmerken van peuters in de leeftijd van 2- 4 jaar

	Lichamelijke ontwikkeling	Verstandelijke ontwikkeling	Sociaal-emotionele ontwikkeling
2 – 3 jaar	<p><i>Grove motoriek</i> Grotere zelfstandigheid. Is zeer beweeglijk, klautert overal op en af. Kan zelf traplopen, kan een stukje hardlopen, gooit een bal met twee handen</p> <p><i>Fijne motoriek</i> Verdere ontwikkeling van de fijne motoriek; hanteert blokken, grote kralen en constructiemateriaal. Maakt horizontale en verticale krassen en ronde vormen.</p> <p><i>Zelfredzaamheid</i> Wordt meestal overdag zindelijk. Kan zichzelf uitkleden, drinkt uit een beker.</p>	<p><i>Taalontwikkeling</i> Gebruik van twee-woordzinnen en later combinatie van twee-woordzinnen en drie-woordzinnen.</p> <p>Woordenschat breidt zich snel uit: 2.6 jaar ongeveer 200 woorden. Gaat eenvoudige vragen stellen. Mark koekje? Is dat?</p> <p>Gebruikt eigen voornaam. Taalbegrip nog groter dan taalgebruik.</p> <p><i>Leerontwikkeling</i> Kan eenvoudige opdrachten uitvoeren. Kan eenvoudige puzzels maken, iets bouwen met constructiemateriaal.</p>	<p><i>Sociaal gedrag</i> Speelt met andere kinderen, maar meer naast hen. Kan nog niet zo lang alleen spelen. Kan nog moeilijk speelgoed delen: van mij!</p> <p><i>Weerbaarheid</i> Ontdekt eigen "ik", eigen wil wordt sterker.</p> <p>Leert zijn gevoelens te tonen.</p> <p><i>Aandacht vragen</i> Vraagt volwassenen om hulp</p> <p><i>Wennen</i> Neemt zonder moeite afscheid van zijn ouder(s)</p>
3 – 4 jaar	<p><i>Grove motoriek</i> Lichaamsbeweging wordt groter; kan ergens vanaf springen, een bal gooien en opvangen, op een driewieler fietsen, op tenen lopen.</p> <p><i>Fijne motoriek</i> Ook de fijne motoriek ontwikkelt zich verder; grote kralen rijgen, doet vormen in een vormendoos. Begint schaar en kwastje te gebruiken.</p> <p><i>Zelfredzaamheid</i> Gaat zelf naar de w.c Wast en droogt zijn handen zonder hulp. Eet en drinkt zelfstandig. Ruimt zijn speelgoed op.</p>	<p><i>Taalontwikkeling</i> Zinnen worden langer en vollediger. Woordenschat groeit sterk.</p> <p>Van begrijpen van liedjes en versjes naar onthouden.</p> <p>Stelt eerst "wat, waar wie" vragen, later ook "waarom en hoe" vragen.</p> <p>Spreekt over zichzelf als "ik".</p> <p><i>Leerontwikkeling</i> Kan kleuren benoemen, verschillende vormen onderscheiden, voorwerpen sorteren.</p> <p>Voert doelgericht eenvoudige opdrachten uit.</p>	<p><i>Sociaal gedrag</i> Begint echt samen te spelen met andere kinderen. Kan steeds meer eigen behoefte uitstellen, leert delen en kan op beurt wachten. Gaat kiezen voor vriendjes.</p> <p><i>Weerbaarheid</i> Kan zich handhaven in de groep.</p> <p>Kan gevoelens beter uiten en beheersen. Herkent basale emoties als blij, boos, bang.</p> <p><i>Fantasie</i> Door grote fantasie ook soms angsten; "beest onder het bed".</p>

Bijlage 5

Peuter-estafette

Trainingsaanbod JSO

Training observeren en signaleren van opvallend gedrag bij peuters en hierover communiceren met ouder(s)

JSO biedt een training op maat aan voor speelzalen en kinderopvangorganisaties die aandacht willen besteden aan observeren en signaleren en het communiceren met ouder(s).

Inhoud van de training

Leidsters kunnen na de training opvallend gedrag bij kinderen signaleren en daar adequaat op reageren richting ouder(s) en peuters.

Resultaten van de training: Leidsters:

- Kunnen signalen concreet beschrijven.
- Kunnen signaleren dat de ontwikkeling van een peuter afwijkt van de gebruikelijke ontwikkeling.
- Hebben inzicht in de sociale kaart en de consultatiemogelijkheden.
- Kennen de grenzen van hun taak rondom opvallend gedrag.
- Kunnen het opvallende gedrag van een peuter in een gesprek met ouder(s) objectief verwoorden.
- Kennen de gesprekstechnieken en kunnen deze toepassen.
- Herkennen de impact van hun boodschap, rond opvallend gedrag van een kind, en kunnen hiermee omgaan.

De bijeenkomsten

De training bestaat uit twee bijeenkomsten. Elke bijeenkomst duurt 3 uur. In de eerste bijeenkomst staat het observeren en signaleren centraal en in de tweede bijeenkomst de gespreksvoering met ouder(s).

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Marieke Dijkstra m.dijkstra@jso.nl

Bijlage 6

Peuter-estafette

Bronnen

Bronnen

Bij het schrijven van deze brochure en het ontwikkelen van de peuter-estafette heeft JSO zich laten inspireren door de volgende overdrachtsinstrumenten en volgsystemen:

- *Ontluikings Volgsysteem voor Peuters (OVP)* van de Schoolbegeleidingsdienst Midden-Holland en Rijnstreek, 2001, telefoon: 0172 - 63 64 65
- *Rotterdamse Observatielijst Peuter Kleuter (ROPK)* van Stichting De Meeuw te Rotterdam, juni 1997, contactpersoon mw. G. Bloemendal-ter Horst, telefoon:010-4863022
- *Het Nijmeegse Peuter Volg Systeem (NPVS)* van Stichting Kinderopvang Nijmegen (kion), september 1999, contactpersoon mw. M. van de Rijdt, telefoon: 024 – 360 20 58
- *Arnhems overdrachtsformulier peuters naar basisonderwijs* van Stichting Onderwijsvoorrang - Sociale Vernieuwing (OV-SV), november 1998, contactpersoon mw. T. Britsia, telefoon: 026 - 369 18 00
- *Peuter-observatielijst* in het kader van de doorgaande ontwikkelingslijn voor kinderen van het Samenwerkingsverband Operatie Speel Goed Crooswijk - Rubroek Rotterdam, augustus 1999
- *CITO Peutervolgsysteem*, augustus 2001, contactpersoon mw. M. J. Maas, telefoon 026 - 352 15 90
- *Osse peuter ontwikkelingsvolglijst (OPO)*, Stichting Peuterspeelzalen Oss (SPO), contactpersoon mw. E. Hoeffnagel, telefoon: 0412 - 64 32 21
- *Overdracht formulier* van de Raster welzijnsgroep te Deventer, januari 1999, contactpersoon mw. A. Witting, telefoon: 0570 - 61 06 07
- *Overdrachtsformulier* Stichting Welzijn Utrecht Zuid West, februari 1996
- *Kijklijst* van Stichting Kinderopvang Humanitas, coördinatiegroep pedagogiekontwikkeling april1999, zie www.humanitas.nl
- *Oud-Beijerlands Overdrachtsformulier* (concept), projectgroep 'Verbetering aansluiting voorschoolse-schoolse periode', 2001
- *Ontwikkelingsvolgmodel* van Stichting Kinderopvang Maassluis, telefoon: 010 - 591 05 81

Bijlage 7

Peuter-estafette

Literatuur/websites

Literatuur/websites

- Overzicht observatie- en overdrachtsinstrumenten op www.toetswijzer.kennisnet.nl
- Visiedocument *'Peuterspeelzaalwerk in de 21^e eeuw'*, uitgave van het project Sterk Peuterspeelzaalwerk van de MO Groep (Maatschappelijk Ondernemers Groep, voorheen VOG), auteur R. van Dueren den Hollander, oktober 2001, te bestellen bij de MO Groep, telefoon: 030 – 298 34 39.
- Nota *'Jeugdbeleid in Ba(la)ns'*, december 1999, te bestellen bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, telefoon 070 – 426 62 26.
- Artikel *'Met een rapportje naar de basisschool'*, auteur I. van Wijngaarden, *Kinderopvang*, juni 1998.
- Artikel *'Observeren. Hoe gaat het met ons?'*, auteur G. Nannick, *Kinderopvang*, maart 2002.
- *Model privacyreglement kinderopvang*, bijlage bij de handleiding Wet bescherming persoonsgegevens. Voor vragen over het privacyreglement kunnen leden van de MO Groep 's ochtends terecht bij de helpdesk Wet bescherming persoonsgegevens onder telefoonnummer 030 – 27 39 222.
- Operatie Jong; www.operatie-jong.nl
